

II RIIGIKOGU

8. istungjärk. **Protokoll nr. 236 (19).** 1925. a.

II Riigikogu koosolek 4. juunil 1925. a.
kell 5 p. l.

Kokku on tulnud 85 Riigikogu liiget.

Walitsuse looshis: Riigiwanem **J. Jaakson**, rahaminister **L. Sepp**, põllutöominister **A. Kerem**, sõjaminister **J. Soots**, töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna**, haridusminister **H. B. Rahamägi**, portfelli minister **K. Ast**.

P ä e w a k o r d:

1. Koosseisu komisjoni ettepanek rkl. Peeter Lindau wahiallajätmise asjas.

2. Wabadussõjast osawõtnud sõjawäelaste autasu seaduse muutmise seadus — III lugemisel.

3. Riigimaade põlisele tarwitamisele ja omanduseks andmise seadus — III lugemisel.

4. Hoolekandeseadus — II lugemisel.

5. Heakorra ja julgeoleku seaduse täiendamise seadus — II lugemisel.

6. Üüriseaduse muutmise ja ärakaotamise seadus — üüriseaduse komisjoni ettepanek.

7. Omawalitsustele awanside andmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

8. Maaparanduse laenu fondi seadus — maakomisjoni ettepanek.

9. Mõnesuguste süütegude asjus karistuste ja kohtupidamise korra muutmise seaduse („Riigi Teataja“ nr. 147/148 — 1920. a.) § 8. tühistamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

10. Keskwee-komisjoni koosseisu täiendamisseadus — üldkomisjoni ettepanek.

11. Weeühisuste seadus — maakomisjoni ettepanek.

12. Matmispaikade seadus — üldkomisjoni ettepanek.

13. Usutunnistuslikkude ühingute ja nende liitude seadus — üldkomisjoni ettepanek.

14. Perekonnaseisu seadus — üldkomisjoni ettepanek.

15. Perekonnaseisu seaduse maksmapanemise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab abiesimees **A. Jürman**.

Sekretäri kohal abisekretäär **J. Holberg**, pärast abisekretäär **J. Piiskar**.

Koosolek algab kell 5.25 min.

1. Päewakorra Juhataja **A. Jürman**: Täiendamine. **man**: Awan Riigikogu koosoleku. Päewakord on Riigikogu liigetele kätte saadetud.

J. Woiman (sd.): Teen ettepaneku esimeseks päewakorra-punktiks wõtta komisjonide täiendawad walimised, ja teiseks teen ettepaneku, wõtta hoolekandeseadus enne riigimaade põlisele tarwitamisele ja omanduseks andmise seadust, see on kolmandaks päewakorra-punktiks. Põhjendan seda sellega, et eilsel koosolekul jäid ainult mõned üksikud paragrahwid hoolekandeseadusest wastu wõtmata. Nende kohta wististi waidlusi ei teki, lähewad kiires korras läbi ja seega wõetaks hoolekandeseadus II lugemisel wastu. Kuna aga riigimaade põlise tarwitamise seadus palju rohkem aega wõtab, siis wõib kahelda, kas hoolekandeseadus meil täna üldse arutamisele tulla saab.

Juhataja **A. Jürman**: Ettepanek on tehtud päewakorra esimeseks punktiks wõtta komisjonide täiendawad walimised ja teine ettepanek on wõtta hoolekandeseadus II lugemisel riigimaade põlisele tarwitamisele ja omanduseks andmise seaduse asemele, tähendab kolmandaks päewakorra-punktiks. Panen hääletamisele ettepaneku, wõtta esimeseks päewakorra-punktiks komisjonide täiendawad walimised. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Hääletamisele tuleb teine ettepanek, wiies päewakorra-punkt wõtta neljanda päewakorra-punkti asemele. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on antud

31 häält, vastu — 25, seega on ettepanek vastu võetud.

Seega on päewakord kindlaks määratud.

Sõna on sekretäiril teadaande korras.

2. Teadaandmine Eesti sotsiaaldemokraatliku tööliste partei ja iseseiswa sotsialistliku töölispartei Riigikogu rühmade „Eesti sotsialistlikuks tööliste partei Riigikogu rühmaks“ ühinemise kohta.

Sekretäär J. Holberg (loeb): „Riigikogu juhatusel. Käesolewaga teatame, et Eesti sotsiaaldemokraatliku tööliste partei Riigikogu rühm ja iseseiswa sotsialistliku töölispartei Riigikogu rühm on ühinenud nime all: „Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühm.“ Tallinnas, 4. juunil 1925. a. Eesti sotsiaaldemokraatliku tööliste partei Riigikogu rühma juhatus. Esimees: L. Johanson. Sekretäär: J. Woiman. — Iseseiswa sotsialistliku töölispartei Riigikogu rühma juhatus: Esimees: J. Piiskar. Sekretäär: Oskar Gustawson.“

„Riigikogu juhatusel. Sellega teatame, et Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma liikmeks on vastu võetud rkl. Ernst Martinson. Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma nimel — esimees: J. Piiskar. Sekretäär: J. Woiman. Tallinnas, 4. juunil 1925. a.“

3. Teadaandmine E. Martinson'i ja E. Brock'i Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma astumise ja eelnimetatud rühma wastuwõtmise üle.

„Riigikogu juhatusel. Sellega teatame, et Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma liikmeks on vastu võetud rkl. Eduard Brock. Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma nimel — esimees: J. Piiskar. Sekretäär: J. Woiman. Tallinnas, 4. juunil 1925. a.“

„Riigikogu juhatusel. Teatan, et astun Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma liikmeks. 4. juunil 1925. a. E. Martinson.“

„Riigikogu juhatusel. Sellega teatame, et Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma liikmeks on vastu võetud rkl. Eduard Brock.

Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma nimel — esimees: J. Piiskar. Sekretäär: J. Woiman. Tallinnas, 4. juunil 1925. a.“

„Riigikogu juhatusel. Sellega teatan, et astun Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma. Rkl. E. Brock. Tallinnas, 4. juunil 1925. a.“

„Riigikogu juhatusel. Sellega teatan, et astun Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma. Rkl. E. Brock. Tallinnas, 4. juunil 1925. a.“

4. Teadaandmine P. Jakobson'i ühinemise üle Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühmaga kõikideks Riigikogus ettevõetawateks walimisteks.

„Riigikogu juhatusel. Teatan, et ühinen Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühmaga kõikideks Riigikogus ettevõetawateks walimisteks. Tallinn, 4. juunil 1925. Riigikogu liige P. Jakobson.“

5. Teadaandmine Riigikogu liigete koosolekuilt puudumiste kohta maikuul.

(Sekretäär J. Holberg kannab ette ülalnimetatud teadaande. — Waata otsuste protokoll nr. 236 (19), lisa nr. 2.)

6. Riigimajandusnõukogu ja komisjonide täien-dawad walimised.

Sekretäär J. Holberg (loeb): „Riigikogu juhatusel. Iseseiswa sotsialistliku töölispartei Riigikogu rühma juhatus teatab, et tähendatud rühma järgmised esitajad tagasi astuwad:

- 1) Rahaasjanduse komisjonist — E. Jonas ja J. Tiks.
- 2) Üldkomisjonist — O. Gustawson ja B. Eilman.
- 3) Maakomisjonist — J. Tiks ja A. Metusala.
- 4) Hariduskomisjonist — O. Gustawson.
- 5) Kodukorra komisjonist — J. Piiskar.
- 6) Töökaitse komisjonist — B. Eilman.
- 7) Wäliskomisjonist — O. Gustawson.
- 8) Riigikaitse komisjonist — B. Eilman.
- 9) Omawalitsuse komisjonist — J. Tiks.
- 10) Koosseisu komisjonist — E. Jonas.
- 11) Üüriseaduse komisjonist — Kr. Saawo.
- 12) Riigikogu walimise, rahwahääletamise jne. komisjonist — E. Jonas.
- 13) Piirituse ja alkoholiliste jookide müügi seaduse komisjonist — B. Eilman.
- 14) Wene-Balti tehaste komisjonist — O. Gustawson.
- 15) Põhiseaduse § 67. tarwitamiskorra seaduseelnõu wäljatöötamise komisjonist — J. Tiks.

16) Eesti panga tegewuse läbiwaatamise komisjonist — J. Piiskar.

17) Riigi majapidamise aruande komisjonist — E. Jonas.

18) Majandusnõukogust — E. Jonas.
Iseseiswa sotsialistliku töölispartei Riigikogu rühma juhatuse nimel

Esimees E. Jonas.

Sekretäär Oskar Gustawson.“

Tallinn, 4. juunil 1925. a.“

„Riigikogu juhatusele. Eesti sotsiaaldemokraatliku tööliste partei Riigikogu rühma juhatus teatab, et tema esitajad tagasi astuwad:

1) Rahaasjanduse komisjonist — L. Johanson, J. Wain, Ed. Peterson.

2) Üldkomisjonist — P. Schütz, A. Rei, J. Woiman.

3) Maakomisjonist — A. Kärner, J. Wain, A. Womm.

4) Hariduskomisjonist — P. Schütz, J. Woiman.

5) Töökaitse komisjonist — L. Johanson, J. Woiman.

6) Riigikaitse komisjonist — J. Wain.

7) Wäliskomisjonist — L. Johanson.

8) Omawalitsuse komisjonist — A. Kärner, A. Womm.

9) Koosseisu komisjonist — P. Schütz, Ed. Peterson.

10) Kodukorra komisjonist — A. Kärner, A. Rei.

11) Üüriseaduse komisjonist — M. Martna, Ed. Peterson.

12) Riigikogu walimise, rahwahääletamise, ja rahwaalgatamise õiguse seaduse muutmise komisjonist — J. Wain, A. Womm.

13) Riigikontrolli seaduse komisjonist — A. Rei.

14) Piirituse ja alkoholiliste jookide müügi seaduse komisjonist — M. Martna, P. Schütz.

15) Wene-Balti tehaste komisjonist — P. Schütz, J. Woiman.

16) Põhiseaduse § 67 tarwitamiskorra seaduseelnõu väljatöötamise komisjonist — A. Jõeäär, P. Schütz.

17) Eesti panga tegewuse läbiwaatamise komisjonist — A. Rei.

18) Eesti wabariigi Tartu ülikooli seaduse komisjonist — J. Jans, A. Rei.

19) Riigi majapidamise aruande komisjonist — A. Rei.

20) Riigi majandusnõukogust — L. Johanson, Ed. Peterson.

21) Kriminaalseadustiku komisjonist — A. Rei.

Eesti sotsiaaldemokraatliku tööliste partei Riigikogu rühma juhatuse nimel:

Esimees L. Johanson.

Sekretäär J. Woiman.

Tallinnas, 4. juunil 1925. a.“

Juhataja **A. Jürman**: Riigikogu juhatusele on Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma poolt rkl. Wain'i allkirjaga järgmine teadaanne sisse tulnud:

„Panen ette walida Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma esitajaina:

1) Rahaasjanduse komisjoni — L. Johanson, E. Jonas, J. Tiks, J. Wain, E. Peterson.

2) Üldkomisjonist — A. Rei, O. Gustawson, B. Eilman, J. Woiman.

3) Maakomisjonist — J. Wain, J. Tiks, A. Kärner, A. Womm.

4) Hariduskomisjonist — O. Gustawson, E. Martinson, J. Woiman.

5) Kodukorra komisjoni — A. Rei, A. Kärner, E. Brock.

6) Omawalitsuse komisjoni — A. Kärner, E. Brock, A. Womm.

7) Töökaitse komisjoni — L. Johanson, B. Eilman, J. Woiman.

8) Riigikaitse komisjoni — P. Schütz, B. Eilman.

9) Wäliskomisjoni — L. Johanson, E. Jonas.

10) Koosseisu komisjoni — E. Jonas, P. Schütz, E. Peterson.

11) Üüriseaduse komisjoni — M. Martna, Kr. Saawo, E. Peterson.

12) Riigikogu walimise, rahwahääletamise jne. komisjoni — E. Jonas, J. Wain, A. Womm.

13) Piirituse ja alkoholiliste jookide müügiseaduse komisjoni — B. Eilman, P. Schütz, A. Metusala, A. Womm.

14) Wene-Balti tehaste komisjoni — O. Gustawson, P. Schütz, J. Woiman.

15) Põhiseaduse § 67 tarwitamiskorra seaduseelnõu väljatöötamise komisjoni — A. Jõeäär, J. Tiks, P. Schütz.

16) Eesti panga tegewuse läbiwaatamise komisjoni — A. Rei, E. Jonas.

17) Riigi majapidamise aruande komisjoni — A. Rei, A. Metusala.

18) Riigikontrolli seaduse komisjoni — A. Rei.

19) Riigi majandusnõukokku — P. Schütz, K. Saawo, E. Peterson.

20) Kriminaalseadustiku komisjoni —
A. Rei.

Kas tehakse ettepanekuid hääletamise korra kohta? (Wahelhüüe: Korraga!) Soowitakse korraga hääletamist. Panen ettepannud kandidaadid hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepannud kandidaadid walitud wastawasse komisjonidesse.

(Sekretääri kohale asub abisekretäär
J. Piiskar.)

7. Koosseisu komisjoni aruandja T. Kalbus: Motiivid, mis seletuskirjas ette toodud, teen Riigikogule koosseisu komisjoni nimel ettepaneku, lubada Riigikogu liige Peeter Lindau, keda süüdistatakse u. n. s. § 100, 101 ja 102 põhjal, wahialla jätta.

Juhataja A. Jürman: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

8. Wabadussõjast osawõtnud sõjawäelaste autasu seaduse muutmise seadus — III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja J. Luur kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega seaduse pealkiri ja tekst.

Wabadussõjast osawõtnud sõjawäelaste autasu seaduse muutmise seadus.

Wabadussõjast osawõtnud sõjawäelaste autasu seaduse („Riigi Teataja“ nr. 27 — 1923. a.) § 7 pannakse maksma järgmises redaktsioonis:

„§ 7. Selle seaduse põhjal määratud maa antakse tasuta. Selleks otstarbeks määrab põllutöoministerium wäljaspool maaseaduse § 21. ettenähtud järjekorda 79 normaaltalu.“

Juhataja A. Jürman: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduse eelnõu lõpuhääletamisel wastu wõetud.

9. Hoolekandeseadus — II lugemisel. Töökaitse komisjoni aruandja L. Johanson kannab ette ja eraldi

hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 217—219.

§ 217. Kohtutes ja teistes asutustes hoolekandesse puutuwates asjus esitawad walda — wallawanem ja alewit — alewiwanem, kui wallanõukogu wõi alewiwolikogu selleks kedagi teist ei määra.

§ 218. Hoolekande otstarbekohaseks teostamiseks wõib wallanõukogu wõi alewiwolikogu walla wõi alewi ringkondadesse jaotada ja iga ringkonna anda ühe walla- wõi alewiwalitsuse liikme wõi selleks walitud isiku lähema järewalwe alla, kes ettepanekuid teewad abi korraldamise üle oma ringkonna abitarwitajatele. Enne ettepaneku tegemist peab tema kas ise wõi walitud isiku kaudu tutwunema abipaluja seisukorraga tema kodus, samuti ka oma piirkonnas olewaid hoolealuseid wähemalt neli korda aastas nende kodus waatamas käima.

§ 219. Kui walla- wõi alewiwalitsuse liige wõi selleks walitud isik abipaluja sarnases seisukorras leiab, et abiandmisega walla- wõi alewiwalitsuse kokkutelemiseni wiwitada ei wõi, korraldab tema walla- wõi alewiwalitsuse poolt kinnitatud juhtnõõride järele abipalujale esialgset toetust. Esimesel järgnewal walla- wõi alewiwalitsuse koosolekul on tema kohustatud asja ette kandma, kus abiandmise küsimus lõpulikult otsustatakse.

Niisama korraldab esialgset abiandmist walla- wõi alewiwanem nendele abipalujatele, kes abisaamiseks tema poole pöörawad wõi kelle kohta tema mõnel muul teel teateid saab ja kelle abitarwidusel niisugune iseloom on, et abiandmisega wiwitada ei wõi

Aruandja L. Johanson (loeb):

§ 220. § 218 tähendatud hoolealuste waatamaskäimise üle teeb järeawaataja ettekande walla- wõi alewiwalitsusele, tarwiduse korral ettepanekuid tehes abiandmise wiisi, määra, koha wõi muude abiandmise tingimiste muutmise wõi lõpetamise kohta.

Kui abiandmise wiisi, selle määra, koha wõi muude tingimiste muutmist nii kiirelt tarwis on, et walla- wõi alewiwalitsuse otsust ära oodata ei wõi, teeb järeawaataja ise, wõi walla- wõi alewiwanema kaudu walla- wõi alewiwalitsuse poolt kinnitatud juhtnõõride kohaselt sellekohase korralduse, sellest walla- wõi alewiwalitsusele teatades.

Oma walitsuse komisjoni kaasaruandja M. Juhkam: Oma-

walitsuse komisjoni nimel panen ette § 220 järgmiselt wastu wõtta:

„§ 220. Paragrahw 218 tähendatud hoolealuste waatamaskäimise üle teeb järelewaataja ettekande walla- wõi alewiwalitsusele, tarwiduse korral ettepanekuid tehes abiandmise wiisi, määra, koha wõi muude abiandmise tingimiste muutmise wõi lõpetamise kohta.

Kui abiandmise wiisi, selle määra, koha wõi muude tingimiste muutmist nii kiirelt tarwis on, et walla- wõi alewiwalitsuse otsust ära oodata ei wõi, teeb järelewaataja ise, wõi walla- wõi alewiwanema kaudu walla- wõi alewiwalitsuse poolt kinnitatud juhtnõõride kohaselt sellekohase korralduse, sellest walla- wõi alewiwalitsusele teatades.“

Oluliselt ei ole mingit wahet omawalitsuse ja töökaitse komisjoni ettepanekute wahel. Muudatus on rohkem redaktsooniline, nimelt et kooskõlastada seda paragrahwi § 210-ga.

Juhataja A. Jürman: Töökaitse komisjoni aruandja on omawalitsuse komisjoni ettepanekuga ühinenud, seega tuleb hääletamisele ainult omawalitsuse komisjoni poolt ette pandud § 220 redaktsoon. (Hääletatakse.) Nähtawana enamusel on § 220 wastu wõetud.

Aruandja L. Johanson (loeb):

XIII peatükk.

Kaebtused.

§ 221. Linna hoolekande komisjoni otsuse peale wõib edasi kaewata linnawalitsusele, walla- wõi alewiwalitsuste otsuste peale maakonnawalitsusele, maakonna ja linnawalitsuste otsuste peale tööja hoolekandeministriumile.

Kaasaruandja M. Juhkam: Teen ettepaneku § 221 järgmiselt wastu wõtta:

„§ 221. Kaebtused walla ja alewi esituskogude ning maakonna- ja linnawalitsuste otsuste peale antakse administratiiv kohtu korras.“

Lahkumine on järgmised: töökaitse komisjoni poolt wastu wõetud paragrahwi järele tuleksid kaebtused lahendada administratiiv korras. See ei ole kooskõlas meie seadustega, nimelt tuleb omawalitsuse asutuste otsuste peale kaewata administratiiv kohtu korras. Administratiiv wõi alluwuse korras asjade ot-

sustamise halwaks küljeks on, et ülemus kaebtusi wõib lahendada oma heaksarwamise wõi äranägemise järele. Mitmelt poolt on rõhutatud, et hoolekande küsimusi ei jõua lahendada minister, waid neid otsustawad ametnikud. Seega otsustaksid ametnikud ka kaebtused. Ei ole aga põhjust siin teist korda maksma panna, sest kõigil teistel juhtumistel, maksude määramisel, teede korraldamisel, jne. antakse kaebtused administratiiv kohtu korras. Kui waidlustes tähendati, et järelewalwe suhtes olla teatud erandid, näiteks kooli korralduses, siis pean tähendama, et ka kooli korralduses mingisuguseid kaebtusi anda ei saa alluwuse wõi administratiiv korras.

J. Woiman (stp.): See kord, mis töökaitse komisjoni poolt wastu wõeti seaduseelnõus ettenähtud edasikaebtuse kohta, — nimelt walla- wõi alewiwalitsuste otsuste peale wõib edasi kaewata maakonnawalitsusele ja maakondade ning linnawalitsuste otsuste peale tööhoolekandeministriumile — on siia wõetud järgmistel põhjustel. Nimelt on otsustabekohane ja wõib olla asjale palju parem, kui lahendatakse asju, mis käega katsutawad ja omawalitsuste poolt õieti otsustatud ei ole, administratiiv korras, kui aga selleks kohtuteed tarwitada, siis nõuaks see kulu. Meie teame väga hästi, et kõige vähemagi asja juures meie kohtutes tuleb esitada palwekirja. Tähendab, kui keegi wanakene ise kirjutada ei saa, peab tema palwekirja kirjutaja wõi adwokaadi poole pöörama, see on aga väga suurte raskustega seotud. Sellepärast ongi seaduses ette nähtud kord, et sarnasel juhtumisel wõiks otsekohe pöörata järgmise instantsi, tähendab maakonna- wõi linnawalitsuse poole. See on puht otstarbekohasuse seisukohalt wälja minnes wõetud. Muidugi tekiks palju raskusi ja need waesed, kes enesele kuidagi ei suuda elu ülewälpidamist muretseda, peaksid oma wiimased weeringid, mis neil tagawaraks on, suuremal osal ei olegi, wälja andma, wiimasel korral kaob absoluutselt wõimalus edasikaebamiseks omawalitsuste otsuste peale. Sellepärast soowitaksin § 221 wastu wõtta töökaitse komisjoni redaktsoonis.

Juhataja A. Jürman: Lõpusõna on kaasaruandjal.

Kaasaruandja M. Juhkam: Wäited, et edasikaebamine administra-

tiiv kohtu korras palju aega wõtawat ja selleks teha tulewad palwekirjad, mis kulukad, ei ole kaaluwad. Palwekiri tuleb teha ka siis, kui pööratakse ministeeriumi poole. Ka ministeerium ei saa tegelikult wastu wõtta suusõnalisi kaebtusi, wõi siis ainult üksikutel kordadel, sest asjaolud, millega rahul ei olda, tulewad üles märkida. Ka kaebtuse juures administratiivkohtu korras ei ole aga suusõnalise kaebtuse wõimalus ära wõetud. Nimelt on lugu nii, et wallanõukogu otsuse peale wõidakse kas suusõnaliselt wõi kirjalikult kaewata maakonnawalitsusele ja kui kaebtus sisse antud kahe nädala jooksul pärast otsuse tegemist, siis wõib ja peab maakonnawalitsus protesteerima otsuse peale, mis seadusepärane ei ole. Samuti wõib talitada linna- ja maakonnawalitsuste otsustega, kaewates siseministeeriumile. Nii et ka suusõnaline oma huwide kaitsmine administratiivkohtu korra juures ära wõetud ei ole.

Juhataja A. Jürman: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja L. Johanson: Mina ei saa omawalitsuse komisjoni ettepanekuga ühineda järgmistel põhjustel. § 180. on tunnistatud kõrgemaks hoolekannet teostawaks, korraldawaks ja järewalwawaks ametiks töö-hoolekandeministeerium. Kui see nii on, siis tuleb ka seaduses ära märkida, missugustel puhkudel wõib töö-hoolekandeministrile edasikaebtusega esineda. Samuti on tarwis ka kergendada edasikaebamist omawalitsuste alamate astmete peale kõrgemates astmetes, kes asju sisuliselt kaaludes wõiksid seda seadusepäralisemalt otsustada, sellejuures ka wastawaid seadusi käsitades ja silmas pidades.

Juhataja A. Jürman: § 221 on esitatud kahes wariandis: üks omawalitsuse komisjoni poolt ja teine — töökaitse komisjoni poolt. Panen nad paralleel-hääletamisele. (H ä ä l e t a t a k s e.) Kumbki ettepanek ei ole absoluutset enamust saanud. Ettepanekud § 221 kohta tulewad hääletamisele „poolt“ ja „wastu“. (H ä ä l e t a t a k s e.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: omawalitsuse komisjoni poolt esitatud § 221 on saanud poolt hääli 37, wastu 25 ja töökaitse komisjoni poolt esitatud § 221 on saanud hääli poolt 25, wastu 37, seega on § 221 wastu wõetud omawalitsuse

komisjoni poolt esitatud kujul.

Aruandja L. Johanson (loeb): § 225. Kui edasikaebtuse tagajärjel maakonnawalitsuse wõi töö- ja hoolekandeministeeriumi otsusega kellelegi hoolekandelist abi on määratud, tuleb kunni kohtuotsuseni ka siis abi anda, kui administratiivkohtu korras kaebtust on tõstetud.

Kaasaruandja M. Juhkam: Silmas pidades, et on § 225 wastolus II lugemisel wastu wõetud § 221. — teen ettepaneku § 225 kustutada.

Juhataja A. Jürman: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja L. Johanson: Ei tarwita.

Juhataja A. Jürman: (H ä ä l e t a t a k s e.) Poolt on 25 häält, wastu 36 häält — seega on § 225 tagasi lükatud. Sõna on rkl. Juhkam'il.

M. Juhkam (töer.): Teen ettepaneku wõtta uus paragrahw § 225-a. „Asutus, kelle otsuse peale edasi kaewatud, lisab kaebtusele juurde kõik asjasse puutuwad andmed ja oma seletuse ning saadab selle kahe nädala jooksul peale kaebtuse esitamist wastawale administratiivkohtule.“ Ettepanek on tingitud sellest, et wõimalik oleks III lugemisel wälja jätta §§ 223 ja 224 ja sellega terwet peatükki kooskõlastada.

Juhataja A. Jürman: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja L. Johanson: Ei tarwita.

Juhataja A. Jürman: Hääletamisele tuleb uus § 225-a, nagu see praegu rkl. Juhkam'i poolt ette kantud. (H ä ä l e t a t a k s e.) Selle paragrahwi poolt on 35 häält, wastu 15, seega on § 225-a wastu wõetud.

Aruandja L. Johanson (loeb):

Üleminewad määrused.

§ 226. Käesolew seadus hakkab maksma tema wäljakuulutamisega „Riigi Teatajas“ järgmistel tingimistel:

1) praegused hoolekande osakonnad omawalitsuse asutuste juures jääwad tegewusesse kunni uute omawalitsuse seaduste maksmahakkamiseni ja nende järele uute omawalitsuse organide loomiseni;

2) käesolewas seaduses tähendatud nõuandjad alaealistele määratakse mitte hiljem kui 1. jaanuariks 1926. a.;

3) käesolewas seaduses tähendatud hoolekande kawad peawad kokku seatud olema 1. jaanuariks 1926. a.;

4) käesolewas seaduses ettenähtud hoolekandeaasutused, nagu lastekodud, wanadekodud, wigastekodud, rinnalaste- ja emadekodud jne. kutsutakse ellu wiie aasta jooksul, arwates 1. jaanuarist 1926. a., kusjuures omawalitsuse asutused nende asutuste ellukutumise järjekorra kohta kawad 1. jaanuariks 1926. aastaks kokku seawad ja need töö- ja hoolekandeministeeriumile teadmiseks saadawad;

5) isikutele, kes käesolewa seaduse wäljakuulutamise ajal alalist hoolekandelist abi mõnelt omawalitsuse asutuselt saawad, antakse abi edasi sama omawalitsuse asutuse poolt, ilma et käesolewa seaduse § 19 määrusi arwesse wõetaks;

6) hoolekandeaasutuste põhikirjad, mis töö- ja hoolekandeministeeriumi poolt kinnitamata, tulewad kinnitusele saata ühe aasta jooksul käesolewa seaduse wäljakuulutamisest arwates;

7) hoolekande alal senni tegutsewad eraorganisatsioonid ja asutused peawad töö- ja hoolekandeministeeriumis ennast registreerima kunni 1. jaanuarini 1926. a.;

8) arwates 1. jaanuarist 1926. a. määratakse töö- ja hoolekandeministeeriumile tema eelarwe järele igaks järgnewaks aastaks wiie aasta jooksul kakskümmendwiis miljonit marka krediiti toetuse andmiseks omawalitsuse asutustele hoolekandeaasutuste sisseseadmiseks;

9) kõik küsimused, mis käesolewa seaduse maksmapanemise juures tekiwad, lahendab töö- ja hoolekandeministeerium oma korraldustega ja wastawate määrustega.

Kaasaruandja M. Juhkam:
Teen ettepaneku § 226 wastu wõtta järgmiselt (loeb):

„§ 226. Käesolew seadus hakkab maksuma tema wäljakuulutamisega „Riigi Teatajas“ järgmistel tingimistel:

1) käesolewas seaduses tähendatud nõuandjad alaealistele määratakse mitte hiljem kui 1. jaanuariks 1927. a.;

2) käesolewas seaduses tähendatud hoolekande kawad peawad kokku seatud olema 1. jaanuariks 1927. a.;

3) käesolewas seaduses ettenähtud hoolekandeaasutused, nagu lastekodud, wanadekodud, wigastekodud, rinnalaste-

ja emadekodud jne. kutsutakse ellu kümne aasta jooksul, arwates 1. jaanuarist 1926. a., kusjuures omawalitsuse asutused nende asutuste ellukutumise järjekorra kohta kawad 1. jaanuariks 1927. aastaks kokku seawad ja need töö- ja hoolekandeministeeriumile teadmiseks saadawad;

4) isikutele, kes käesolewa seaduse wäljakuulutamise ajal alalist hoolekandelist abi mõnelt omawalitsuse asutuselt saawad, antakse abi edasi sama omawalitsuse asutuse poolt, ilma et käesolewa seaduse § 19 määrusi arwesse wõetaks;

5) hoolekandeaasutuste põhikirjad, mis kuuluwad töö- ja hoolekandeministeeriumi kinnitusele, tulewad saata selleks ühe aasta jooksul käesolewa seaduse wäljakuulutamisest arwates;

6) hoolekande alal senni tegutsewad eraorganisatsioonid ja asutused peawad töö- ja hoolekandeministeeriumis ennast registreerima kunni 1. jaanuarini 1926. a.;

7) arwates 1. jaanuarist 1926. a. määratakse töö- ja hoolekandeministeeriumile tema eelarwe järele igaks järgnewaks aastaks kümne aasta jooksul kakskümmendwiis miljonit marka krediiti toetuse andmiseks omawalitsuse asutustele hoolekandeaasutuste sisseseadmiseks;

8) küsimuste lahendamiseks, mis käesolewa seaduse maksmapanemise juures tekiwad, on töö- ja hoolekandeministril õigus anda juhtnõõre ja teha korraldusi käesolewa seaduse ulatuses ja piirides.“

Lahkuminekuud kahe komisjoni ettepaneku wahel on järgmised: kõigepealt on töökaitse komisjoni ettepanek punkt 1-ses tähendatud, et praegused hoolekande osakonnad omawalitsuse asutuste juures jääwad tegewusse kunni uute omawalitsuse seaduste maksmahakkamiseni ja nende järele uute omawalitsuse organide loomiseni. Mingisuguseid uusi asutusi arutamiselolew seadus, nagu ta on wastu wõetud II lugemisel, ellu ei kutsu ja ei ole ka ette näha, millal uued omawalitsuse seadused maksa hakkawad. Sellepärast ei ole põhjust käesolewat seadust neist ärarippuwaks teha. Edasi on omawalitsuse komisjoni poolt pikendatud paragrahwis ette nähtud tähtajad. Punkt 3-das on ette nähtud, et nõuandja alaealistele määratakse mitte hiljem kui 1. jaanuariks 1926. aastal. See oli mõeldaw sel korral, kui seaduseelnõu wälja töötati, sellest on aga ligi kaks aastat tagasi. Nüüd on seaduseelnõu alles teisel lugemisel ja selle wäljakuulutamiseni läheb weel tükk aega. Nii et 1. jaa-

nuariks 1926. a. nõuandjaid igalepoole ei jõua määrata. Sellepärast on omawalitsuse komisjoni ettepanek tähtaega aasta võrra pikendada.

Samuti punkt 3, kus räägitakse, et hoolekande kawad peawad kokku seatud olema 1. jaanuariks 1926. a. See on isenesest suur töö omawalitsustele, umbes sarnane töö, nagu kooliwõrgu kawa kokkuseadmine. On tarwis selgeks teha, kui palju hoolealuseid on, kui palju hoolekandeesutusi ellu kutsuda, missugused asutused ellu kutsuda jne. Nii et sellest juttugi olla ei wõi, et mingisugune tõsine kawa kokku jõutakse seada ühegi omawalitsuse poolt 1926. aastaks. Pealegi ei saa omawalitsused kawasid wastu wõtta ilma oma esituskogu otsuseta. Wõib juhtuda, et omawalitsuse esituskogu tuleb kokku alles hilja sügisel ja ühel koosolekul ei saa lahendada kõiki küsimusi, mis siin tekiwad. Sellepärast ei ole töökaitse komisjoni ettepanekus märgitud tähtaeg wastuwõetaw.

Edasi punkt 4. Selle järele peawad hoolekandeseaduses ettenähtud hoolekandeesutused, nagu lastekodud, wanadekodud, wigastekodud, rinnalaste- ja emadekodud jne. ellu kutsutama wiie aasta jooksul. Omawalitsuse komisjoni arwates on see tegelikult wõimatu, sellepärast et meie riigi ja omawalitsuste rahalised ressursid seda ei luba. Siin tuleks terwe rida uusi hoolekandeesutusi ellu kutsuda. Omawalitsuse komisjonis oli kaalumisel kaks ettepanekut: 1) wõtta wastu punkt 4. ettenähtud tähtajaks 7 aastat, 2) 10 aastat. Töö- ja hoolekandeministeeriumi esitaja awaldas arwamist, et wiie aasta asemel wõimalik on wastu wõtta kümme aastat. Nii et omawalitsuse komisjon, wastu wõttes wiieaastase tähtaja asemel kümneaastase, arwestas töö- ja hoolekandeministeeriumi esitaja arwamisega.

Käesolewas punktis on ette nähtud, et hoolekandeesutuste ellukutsumise järjekorra kawad peawad walmis olema 1. jaanuariks 1926. a. Omawalitsuse komisjon teeb ettepaneku tähtaega pikendada ühe aasta võrra.

Siis on lahkuminekul punkt 6-das. Töökaitse komisjoni poolt ettepanud punkt 6. järele tulewad hoolekandeesutuste põhikirjad, mis töö- ja hoolekandeministeeriumi poolt kinnitamata, kinnitamisele saata ühe aasta jooksul käesolewa seaduse wäljakuulutamisest arwates. Sel kujul, nagu Riigikogu hoolekandeseaduse

II lugemisel wastu wõttis, ei kuulu kõik põhikirjad töö- ja hoolekandeministeeriumi kinnitamisele ja wastawalt sellele muutis omawalitsuse komisjon punkt 6. järgmiselt: hoolekandeesutuste põhikirjad, mis kuuluvad töö- ja hoolekandeministeeriumi kinnitamisele, tulewad saata selleks ühe aasta jooksul käesolewa seaduse wäljakuulutamisest arwates.

Punkt 8. järele töökaitse komisjoni ettepanekus määratakse arwates 1. jaanuarist 1926. a. töö- ja hoolekandeministeeriumile tema eelarwe järele igaks järgnewaks aastaks wiie aasta jooksul 25 miljonit marka krediiti toetusandmiseks omawalitsuse asutustele hoolekandeesutuste sisseseadmiseks. Kui aga asuda seisukohale, et 5 aasta jooksul muid asutusi ellu kutsuda ei suudeta ja omawalitsuse komisjon wastu wõttis 5 aasta asemele 10 aastat, siis tuleb arusaadawalt ka kaks korda rohkem wäljaminekuid teha, tähendab 10 aasta jooksul iga aasta 25 miljonit marka.

Wiimane lahkuminekul on punkt 9, mille järele töökaitse komisjoni ettepanekus kõik küsimused, mis käesolewa seaduse maksmapanemise juures tekiwad, lahendab töö- ja hoolekandeministeerium oma korraldustega ja wastawate määrustega. Selle punkti juures tekkisid waidlused juba seaduseelnõu esimesel lugemisel. Ma ei hakka neid kordama. Kannan ette omawalitsuse komisjoni redaktsiooni ja siis on Riigikogu liigetele wahe selge. Omawalitsuse komisjoni ettepanek on järgmine: „8) küsimuste lahendamiseks, mis käesolewa seaduse maksmapanemise juures tekiwad, on töö- ja hoolekandeministril õigus anda juhtnõore ja teha korraldusi käesolewa seaduse ulatuses ja piirides.“

Juhataja **A. Jürman**: Sõna on rkl. Johanson'il.

L. Johanson (stp.): Austatud Riigikogu liikmed! Kõigist neist muudatustest, mida omawalitsuse komisjon hoolekandeseaduse kohta ette pannud, on kõige-raskem ja kõigepahem see, mida ta soovitab ette wõtta § 226-das. Omawalitsuse komisjon tahab hoolekandeseaduse elluviimist 5 aasta asemel 10 aasta peale pikendada. Teiseks tahab ta edasi lükata neid tähtaegu, milleks tulewad wastawad kawad wälja töötada jne. Omawalitsuse komisjon, näiteks, tahab küll öelda, et 5 aasta asemel tulewad 10 aasta jooksul wanadekodud, wigastekodud, waestekodud,

emadekodud ellu kutsuda, aga jätab sellejuures selgitamata ja ütlemata, mis sünnib inimestega, nende hoolealustega waheajal. Jäetakse arwesse wõtmata see seisukord, milles praegu hoolealused wõi need isikud kodanikkude hulgast, kes ühiskondlikku ja riiklikku hoolekannet wajawad, praegu on. Siit kõnetoolilt on selle seisukorra peale küllalt tähelepanu juhitud, on näidatud, kuidas just meie majanduseluga ühenduses olewad raskused ja üldse meie majanduselu sennine juhtimine on wiinud laialised rahwahulgad kerjuslikku seisukorda, seisukorda, kus tingimata on tarwilik riiklik abi. Seda tunnistawad meile ka tööpuudus ja ühiskondlikud tööd. Käesolewa seaduse § 139. järele on kerjamine, armuandepalumine keelatud. Senni ta nii kategooriliselt keelatud ei olnud. Ja loetakse § 139. järele kerjamiseks suusõnalist wõi kirjalikku armuannipalumist enesele, wõi armuannetepaluja ülewaltpidada olewale isikule. Tähendab, kerjamise mõiste on laiendatud, wõrreldes sellega, mis senni maksew oli. Missugusesse seisukorda, kui meie omawalitsuse komisjoni ettepanekud wastu wõtame, langeb see osa kodanikkudest, kes praegu hoolekannet hädasti wajab, missugusesse seisukorda jääwad siis lapsed, ka need lapsed, kes waeseklapseks on jäänud sõja tagajärjel, sõjaoludes ja kes kõik ei ole veel ruumi puudusel mahutatud lastekodudesse? Ja wanadekodud jääwad asutamata. Tähendab, wanadele maksetakse ka edaspidi 75 penni kuus, nagu seda meie eeskujulikud omawalitsused praegu teewad, 75 penni ja 1½ marka.

Rinnalaste surewusest kõneldakse küll. Ilus raamat on selle üle riiklikul wäljaandel ilmunud statistika keskbüroo poolt, muu hulgas raamat, mis näitab, kuidas meil rahwa juurdekasw wäheneb. Toonitatakse, et meie rahwas, kui asi nii edasi areneb, läheb wäljasuremisele wastu, kuid kui hoolekandeseaduses lükatakse see tähtaeg, mis siin punkt 4-das ette nähtud, edasi, siis on see otse sihikindel rinnalaste wäljasuretamine ja ärgu kõneldagu siis ka meie rahwaarwu juurdekaswu suurendamise tarwilikkusest.

Ja niisamuti emadekodud. Kuhu paigutatakse siis need emad, kes hoolekannet wajawad? (P a r e m a l p o o l ü k s i k u d n a e r a w a d.) Wäga hea on teil, kes teie teiste inimeste seisukorda ei tunne, naerda, aga kui teie üheks silmapilgukski ette kujutaksite nende emade

seisukorda, kes peawad nägema, kuidas nende lapsed kidunewad ja surewad toidupuuduse tagajärjel, — siis ei naerda enam selle üle, siis on see selleks küllalt tõsine, liiaks tõsine küsimus. (K. T o n k m a n, põl.: K a s T e i e i s e k a u s u t e, m i s r ä ä g i t e?)

Edasi — isegi kawade kokkuseadmist tahetakse edasi lükata. Muidugi, sellejuures peab riik iga aasta summad, nii nagu oli kawas ette nähtud, siiski oma eelarwesse wõtma. Ka kawad lükatakse edasi. Terwe hoolekandeseaduse teostamine tahetakse pikema aja peale edasi lükata. Muidugi, see on üks osa, üks lüli sellest nähtuste reast, wõi ahelikust, mis on ilmsiks tulnud eriti terawalt just II Riigikogu päewil. Ükski sotsiaalset seisukorda parandaw seadus ei pääse Riigikogu nõelasilmast läbi. Ükski sarnane seadus, mis parandaks meie laimate rahwakihtide seisukorda, et leia wastuwõtmist; sel ajal, kui igal nädalal uued maksuseadused wastu wõetakse, tehakse ebaotstarbekohaseid wäljaminekuid kergel käel ja isegi ühel päewal neid wastu wõttes kolmel koosolekul, ilma et küsimust küllalt kaalutaks, ja alles pärast, kui juba seadus wastu wõetud, siis tulewad isegi kristlased ja ütlewad — waadake, nüüd oleme meie pettunud! Nii nagu näiteks eile kaitseliidu seaduse arutamise puhul kristlaste hulgast awalikult tunnistati: Meie oleme pettunud kaitseliidust. Nüüd tagantjärgi tuldakse niisuguste seisukohtadega. Ma ütlen, kui on küsimus halwasti otsustatud ja see seltskonnas teatawa opositsiooni wälja kutsub, siis niisuguste wäidetega tulla, see on kõigejämedam demagoogia. (W a h e l h ü ü e k r i s t l i k u s t r a h w a e r a k o n n a s t: K e s ü t l e s s e d a?) Teie esitaja rahaasjanduse komisjoni wastawas alamkomisjonis tähendas seda... Ma wõiksin tuua terve rea sarnaseid hindamisi, mida meie, kes õieti opositsiooni rühm peaksime olema praeguse seisukorra kohta, pole teinud. Samad isikud, kes kisedawad „hosianna“ ühel silmapilgul, wõtawad sootu teistsugused seisukohad siis, kui kodanikkude keskel wähe teised waated ilmsiks tulewad. See kõik on üks teataw lüli kogu sellest omapärasest nähtuste ahelikust.

Kui seame üles küsimuse, mis pärast meil sotsiaalseadusandlus nii wisa wastuwaidlust leiab, siis peame ütleva, et seda mitte majanduslik kandejõud ei tingi, waid nii õelda hingeline põhjus. Meie ini-

mesed, kes ise on tulnud kitsastest oludest, on nüüd eraldunud rahvast ja kujutawad nüüd, kus nad paremasse olukorda sattunud, ennast nii eraldatuna.

Ma wõiksin wõrdlusi tuua Poolast, kus oli enne sõda maksew seesama seadus tööliste kinnitamise alal, mis meilgi, kus on nüüd kinnituseladel palju kaugeemale jõutud, kui wanemates riikides ja palju kaugemale, kui meie. Mispärast? Sellepärast et Poola on alati wõidelnud iseseiswuse eest. Poola kodanikul on rohkem patriotismi ja Poola kodanik ei warasta ka niipalju riiki, nagu see Eestis on ilmsiks tulnud. (N a e r.) Selleks, et oma patriotismi seisukohalt riigi alust kindlustada, selleks arwan on wähe uulitsawõitluse taktikast ja dragoonilistest surweabinõudest. Selleks on tarwis kodanikutunnet äratada ka selles inimeses, kelle peale meie kristlik seltskond ülevalt alla waatab, ka selles, kes meil on langenud kerjuslikku seisukorda, kes hoolekannet wajawad. Nende inimeste peale waadatakse Poolas, kellel oma waimline aristokraatia, kui kodanikkude peale. Nende seisukorda püütakse sotsiaalseadusega parandada, et tunneks end tõesti riigikodanikkudena. Meil unustatakse see moment täiesti ära. Me wõiksim teha terve pika üleslugemise nendest negatiivsetest sammudest, mis on astutud sotsiaalseadusandluse alal meie laiemate rahwahulkade kahjuks. Wõiksim teha rea üles lugeda sarnaseid silmapilke, kus kõigewäiksemad summad ja kõigetühisemad ettepanekud sotsiaalse olukorra parandamiseks on tagasi lükatud mitte hinnates oma rahvast, tagasi on lükatud just sellepärast, et meie inimestes on wäga sügawale juurdunud wäga suur wõõrastamise tunne laiemate rahwahulkade wastu. Sellepärast waatawad nad nende peale ülevalt alla, kelle hulgast nad ise on wälja tulnud, kas ausal teel wõi warastades. Ärgu tuldagu hoolekandeseaduse edasilükkamise juures rääkima majanduslikust kandejõust, waid öeldagu otsekoheselt, et meie mõjuwamad kodanikud ei taha lihtsalt anda meie rahwale sotsiaalset kindlustust. See püüe on ennegi ilmsiks tulnud ja tuleb ilmsiks ka nüüd käesolewa seaduse arutamisel. Läänud koosolekul oli ettepanek hoolekandeseaduse teostamist 25 aasta peale edasi lükata. Täna tehakse ettepanek — 10 aasta peale. Mis see muud on kui meeleeawaldus. Ärgu arwatagu, et niisuguste wõtetega, niisuguste abinõudega meie riiklikku seisu-

korda kindlustatakse. Need inimesed, kes tõesti hindawad Eesti iseseiswust ja kes tunnistawad hoolekandeseaduse wajadust, ei unusta ära, et meie laialdane rahwahulk tarwitab sotsiaalset kaitset ja korraldusi, mis tema olukorda kindlustawad iseäranis sarnastes majanduslikkudes oludes, nagu nad praegu on, kus meie riik ei wõimalda isegi igale kodanikule tööd, nendele kodanikkudele, kes tööwõimelised ja otse tööd paluwad, ka neile ei wõimaldata tööd, waid öeldakse neile, et tööd ei ole. On küllalt sellest räägitud ja muuhulgas tähendatud, et meil on aetud wäga halba ja omakasupüüdlikku majanduspoliitikat ja üks osa neist raskustest tuleb just selle poliitika arwele kirjutada. Muidugi teil, minu härrad, on küllalt käsi olemas, et omawalitsuse komisjoni poolt tehtud paranduste poolt hääletada. Olge head, tehke seda.

Töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna**: Austatud Riigikogu liikmed! Teen ettepaneku sellest paragrahwist wälja jätta wiimane osa, nimelt 8-sas punkt: „kõik küsimused, mis käesolewa seaduse maksmapanemise juures tekiwad, lahendab töö- ja hoolekandeministeerium oma korraldustega ja wastawate määrustega.“ Öieti käib see omawalitsuse komisjoni ettepaneku juurde. Wiimases on see punkt küll natukene teisiti redigeeritud kui ma ette lugesin, aga selle punkti wäljajätmine on soowitaw järgmistel põhjustel: Seaduse elluwiiimine ja tema teostamine kestab niikaua, kuni seadus maksew. Kaheksas punkt on aga wõetud osasse, mis kannab pealkirja „üleminewad määrused.“ Need õigused aga, mis punkt 8-das käsitatakse, on kestwad ja mitte üleminewad. Jättes käesolewast paragrahwist punkt 8. wälja, teen muidugi ettepaneku, wõtta pärast seda wastu uus täiendaw paragrahw 226-a, mis käib järgmiselt: „Käesolewa seaduse elluwiiamiseks on töö- ja hoolekandeministril õigus anda juhtnõõre ja määrusi ja teha korraldusi seaduse ulatuses ja piirides.“

See on sama redaktsioon, mis omawalitsuse komisjoni ettepanekuski, kuid ta tuleks sisse wõtta iseseiswa paragrahwina, siis ei ole ta mitte üleminew, waid kestew. Sinna juurde on wõetud ainult sõnad „ja määrusi“, mida omawalitsuse komisjoni ettepanekus ei ole. Lehitsesin praegu juhuslikult laua peal olewaid seadusi ja leidsin, et peaaegu igas seaduses, isegi wäikese ulatusega seadustes on

sõna „määrusi“. Käesolewa seaduse juures on määruste andmise õigus veel rohkem tarwilik. Kui waadata kas wõi sama § 226-dat, siis on korralduste tegemine ja määruste andmine ka sellesama paragrahwi pärast tarwilik. Selles paragrahwis on terwe rida kohustusi ette nähtud, ja kui asutused neid kohustusi ei täida, siis on tarwis mitte ainult ettekirjutusi teha, waid ka määrusi maksuma panna.

Juhataja **A. Jürman**: Rkl. Johanson'i poolt on esitatud kaks ettepanekut:

1) „§ 226. omawalitsuse komisjoni ettepaneku punkt 3. — wõtta „kümne aasta“ asemele „wiie aasta“.

2) „Omawalitsuse komisjoni ettepanekus wõtta § 226. igal pool „1927“ asemele „1926“.

J. Woiman (stp.): Kõigepealt paneb mind imestama see, et Wabariigi Walitsuse poolt esitatud seaduseelnõu kõige tähtsam osa, nimelt hoolekandeseaduse maksmapanemise kohta, mis ette on nähtud walitsuse ettepanekus wiie aasta jooksul, ja kui selle kohta omawalitsuse komisjon teeb ettepaneku pikendada seaduse maksmahakkamist poole wõira, tähendab wiie aasta pealt 10 aasta peale, siis sarnase ettepaneku kohta, mis wast kõige olulisem on, töö-hoolekandeminister ei reageeri ega oma arwamist ei awalda, waid waikiwa nõusolekuga aktsepteerib omawalitsuse komisjoni ettepaneku. (M. Laarman, põl.: Härra Jonasküsi, kas raha on?) Härra Laarman, ma tulen ka selle küsimuse juurde, kas raha on wõi ei ole ja näitan Teile, et hoolekande korraldamise peale tahab omawalitsuse komisjon veel rohkem anda, kui seda on töökaitse komisjon lubanud, ja seda sellega, et omawalitsuse komisjon muudab neid põhimõtteid ja põhijooni, mida töökaitse komisjon hoolekandeseaduses on maksuma pannud. Töökaitse komisjoni ettepanekus on hoolekandeseaduses ette nähtud, et abi antakse kõigile neile, kes hoolekandeseaduse alla kuuluwad, tähendab lastele ja wanadele, eestkätt just perekondadesse paigutamise teel. Perekondadesse paigutamine ei ole mitte wõimalik töö-hoolekandeministeeriumil ega ka maakonnawalitsustel, kes seisawad kaugemal rahwast ja nendest perekondadest, kes wõiksid hoolealuseid oma juurde wõtta. Töö-hoolekandeministeerium, samuti maa-

konnawalitsus wõiwad kuulutuse teel otsida sarnaseid perekondi, kuhu wõiks paigutada hoolealuseid. Ka nõunikud ei saa kuidagi moodi sarnaseid perekondi otsida, ühe sõnaga, töö-hoolekandeministeeriumil, samuti ka maakonnawalitsustel läheb see wäga raskeks. Ja kui teie nüüd annate selle seadusega pea hoolekande ala töö-hoolekandeministeeriumi kätte, tähendab riigi kätte, mitte aga omawalitsustele, — see põhimõte on omawalitsuse komisjoni poolt läbi wiidud — siis sellega suurenewad ka riigi wäljaminekud. Ja kui meie tahame kultuurriik olla, kes oma kodanikkude heakäekäigu eest hoolitseb, siis peame ühel wõi teisel teel hoolealuste eest hoolt kandma, ükskõik kas teewad seda siis omawalitsused wõi riik. Igatahes otstarbekohasem on, kui seda omawalitsused teewad. Aga kui ei anta töö-hoolekandeministeeriumile mitte wõimalust seda läbi wiia ja kui tahetakse omawalitsustele näidata nende puuduste peale, mis nende poolt hoolekandeseaduse teostamisel tehakse ja nõuda, et omawalitsused hoolekandeseaduse alusele ja põhimõtetele wastawalt hoolekannet teostaksid, siis tuleb igatahes wäga palju sarnaseid juhtumisi waldades ette, et suurem osa wallawalitsusi hoolekande korraldamisel jääwad oma praeguse süsteemi juurde, tähendab, meie praegused walla waestemajad, mis meil peaaegu küll igas wallas olemas on, keskmiselt 4—5 wallawaesega, kellele antakse 10—12 marka kuus toetust. Sarnast toetust ei saa mitte toetusteks lugeda. Need wallawaesed, kes praegustes walla waestemajades elawad, ei saa igatahes toetust sel määral, kui seda waja oleks ja omawalitsuse komisjoni poolt ette pandud hoolekandeseaduses ei ole wõimalik nõuda, et omawalitsused hoolitseks waeste ja sarnaste laste eest, kellel oma wanemaid ei ole ja neile tuntawat toetust annaks, et oma eluülespidamist sellega neile wõimaldada. Jääb ainult üks tee, töö-hoolekandeministeerium peab need lapsed ja waesed wõtma oma hoole alla, paigutades neid rinnalastekodudesse ja wanadekodudesse. Et perekondades laste, samuti ka wanade ülewalpidamine palju odawam tuleb, arwan selle kohta ei pruugi minul andmeid siin ette kanda, see on wist igalühel selge, et wanade- ja lastekodudes läheb ülewalpidamine palju kallimaks maksuma. Omawalitsuse komisjon nähtawasti on ka sellest seisukohast aru saanud ja leidnud, et kui tema

ettepanek vastu võetakse ja läbi viiakse, et siis sellest toetusest, mida käesoleva seadusega — töökaitse komisjoni poolt esitatud kujul — antakse, ei jätku, tuleb rohkem summasid kulutada ja just riigi summasid. Sellepärast ongi omavalitsuse komisjoni ettepanekus, et omavalitsustele antakse toetust wastavate hoolekandeseaduste sisseseadmiseks 10 aasta jooksul iga aasta 25 miljonit. Töökaitse komisjoni ettepanekus oli aga, et toetust antakse 5 aasta jooksul, iga aasta 25 miljonit. Et sellest 25 miljonist jätkub, selle kohta kandsin ma juba I lugemisel andmed ette, mida sain töö-hoolekandeministriumilt, ja need oleksid järgmised: nimelt erakorralisi kulusid läheks emade nõuandekohtade sisseseadmiseks 4 miljonit, lasteaedade sisseseadmiseks 8 miljonit, suwekoloniide sisseseadmiseks 6 miljonit, lastekodude sisseseadmiseks 5 miljonit, wanadekodude sisseseadmiseks 40 miljonit, sest nende work on meil õige nõrk, waimuhaigetekodude sisseseadmiseks 10 miljonit. Kokku erakorralisi kulusid hoolekandeseaduse teostamiseks 5 aasta jooksul wastavate asutuste sisseseadmiseks läheks waja 88 miljonit ja see summa ära jaotatult 5 aasta peale ei ole mitte suur. Need andmed ja kalkulatsioonid on tehtud just selle eeldusel, et hoolekannet teostatakse suuremalt osalt hoolealuste paigutamisel perekondadesse. Kalkulatsioonid on tehtud ja töö-hoolekandeministriumil on kindlad andmed selle kohta, et nendest summadest jätkub. Kui meie vaatame välisriikide hoolealuste eest hoolitsemist, siis näeme, et Stokholmis, wõrreldes elanikkude arwuga, on palju rohkem hoolealuseid kui Tallinnas, aga protsentuaalselt wõttes kulutatakse ühe hoolealuse peale palju vähem kui Tallinnas, ja see on just selle tagajärjel, et Stokholmis, sedasama peab ka ütleva terve Rootsi- ja Soomemaa kohta, et seal eestkätt hoolitsetakse hoolealuste eest sel teel, et neid paigutatakse perekondadesse, mis palju odawam ja otstarbekohasem on. Kui sellelt seisukohalt wälja minna, siis peab igatahes ütleva, et omawalitsuse komisjon oma ettepanekutega teeb hoolekande summad palju suuremaks. Sellepärast teen mina kompromiss-ettepaneku, et omawalitsuse komisjoni ettepanekus § 226. punkt 3. wõtta vastu sarnases redaktsioonis, nagu ta on töökaitse komisjoni ettepaneku § 226. punkt 4-as, selle eeldusega, et III lugemisel katsun parandada põhimõt-

teid, mis II lugemisel omawalitsuse komisjoni ettepanekuis läbi wiidud, ja nimelt, et hoolealuste eest peaks hoolitsema eestkätt sel teel, et neid paigutatakse perekondadesse, mis palju otstarbekohasem ja odawam on, kui neid paigutatakse wanade- wõi lastekodudesse.

Juhataja **A. Jürman**: Lõpusõna on kaasaruandjal.

Kaasaruandja **M. Juhkam**: Omawalitsuse komisjoni ettepanekud, mis Riigikogu poolt II lugemisel vastu wõetud, ei eita kuidagi wiisi hoolealuste paigutamist perekondadesse, waid just ümberpöörult — omawalitsuse komisjonis rõhutati seda wõimalust wõib olla veel kindlamini kui töökaitse komisjonis. Nii et etteheited omawalitsuse komisjonile ses suhtes on täitsa asjatud. (E. Jonas, stp.: Tunnistate, et see ikka üks tagurline komisjon on.)

Juhataja **A. Jürman**: Palun komisjoni kohta sarnaseid märkusi mitte teha.

Kaasaruandja **M. Juhkam**: Käesolewa ettepaneku kohta wõib muidugi pidada pikki kõnesid, aga ma arwan, et õiglane ei ole rõhutada, et Riigikogu ei tahta anda sotsiaalset kindlustust siis, kui ta hoolekandeseaduse eelwiimast paragrahwi teisel lugemisel arutab. Juba selle seaduse arutamine näitab, et Riigikogu kindlustust anda tahab, mis Eesti riigi rahalisele kandejõule kohane on. (E. Jonas, stp.: Senni ei ole seda näha olnud.) Terwe see küsimus on rahaküsimus ja mitte midagi muud. (J. Woiman, stp.: Omawalitsuse komisjon nõuab rohkem kulusid kui töökaitse komisjon.) Kui omawalitsuse komisjon rohkem kulusid nõuab, siis ei saa mina aru, miks Teie omawalitsuse komisjoni ettepaneku vastu waidlete. (E. Jonas, stp.: Mitte selles osas, waid muu osas.) Pean ütleva, et siin jällegi arusaamatusega tegemist on. Rkl. Woiman seletab, et töökaitse komisjon arwab läbi saawat vähemate kuludega, nimelt, et erakorralisi kulusid wastavate asutuste sisseseadmiseks läheks ainult 88 miljonit. Ma kriipsutan alla: erakorralisi kulusid asutuste sisseseadmiseks. Aga ülespidamise kulud? Sest need asutused tahawad ju ka ülespidamist juba algades esimesest aastast, ja sellepärast nende andmete põhjal, mis olid omawalitsuse komisjo-

nil, ei jätku 88 miljonist. Aga kui sellest summast peaks jätkuma, ega siis raske ei ole pärast 5 aastat seda seadust muuta. Omawalitsuse komisjon ei ole teinud ettepanekut, et esimesel wiiel aastal 25 miljonit marka määrata ei tule, waid omawalitsuse komisjon, nagu töökaitse komisjongi, arwab, et algades 1926. aastast iga aasta 25 miljonit marka anda tuleb. Järelikult, kui teie arwate, et 88 miljoniga kõik hoolekandeesutused ellu kutsutud, siis on ju hoolekande küsimus korraldatud enne wiit aastat, ja etteheidet, et omawalitsuse komisjon edasi lükata tahab seaduse teostamise kümne aasta peale, on ülearused. Ma peaksin aga weel kord tähelpanu juhtima asjaolu peale, millest kõnelesin juba paragrahwi ettekandmisel — see on, et just töö-hoolekandeministeeriumi esitaja, kes kuulub sinna ridadesse (näitab Eesti sotsialistliku tööliste partei rühma poole) awaldas omawalitsuse komisjonis arwamist, et wiie aasta jooksul ja 125 miljoniga meie wist ikkagi hoolekande küsimust ei lahenda. Ja kui nii, siis on otstarbekohasem wõtta 10-aastane tähtaeg.

Juhataja **A. Jürman**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **L. Johanson**: Mis puutub laste perekondadesse paigutamisesse, siis töökaitse komisjon seda eriti just väga ei rõhutanud, waid jättis mõlemad võimalused. See on otstarbekohasuse küsimus ja õieti on isegi seisukordi, kus perekondadesse paigutamine halb on ja väga halbu tagajärgi võib anda. Näiteks neil juhtumistel, kus lapsi hakatakse perekondadesse wõtma elukutse pärast, et selle läbi teenima hakata. Need ei ole mitte tuluks hoolekandeseaduse teostamisel, kui sarnased juhtumised esinewad. Otstarbekohasem oleks siin lapsi parem juba warjupaikadesse paigutada.

Mis puutub 5- ja 10-aastasesse tähtaega, siis wahe seisab selles, et kui omawalitsuse komisjoni aruandja ütleb, et wõiks lühema aja jooksul ellu kutsuda wastawaid asutusi, ei ole see ometi nii. Wahe seisab selles, et omawalitsuse komisjoni ettepaneku järele käesolewas seaduses ettenähtud hoolekandeesutused nagu lastekodud jne., tulewad 10 aasta jooksul ellu kutsuda, töökaitse komisjoni seisukoha järele aga 5 aasta jooksul tulewad hädatarwilikud asutused ellu kutsuda. Tähendab, ikkagi on hoolekandeseaduse elluwõimise edasilükkamisega tegemist.

Mis puutub summadesse, siis ka mina arwan, et ka edaspidi, kui see 5-aastane tähtaeg möödas, tuleb omawalitsuse asutustele abi anda. Missugusel kujul, kui suurel määral, see on eriküsimus. See on ka üks punkt, kus riik abi peab andma oma üldistest sissetulekutest, kui ta oma ülesandeid sel alal täidab. Wabariigi Walitsus on ka selle paragrahwi omal ajal esitanud sel kujul, nagu ta töökaitse komisjonist läbi tuli ja nagu mina töökaitse komisjoni aruandjana seda kohustatud olen kaitsma. Wabariigi Walitsuse kaalumise järele peaks seadusesse jääma 5-aastane tähtaeg, kusjuures walitsus on arwesse wõtnud, ma arwan, kõiki andmeid, mis tal meie majandusliku seisukorra niisama ka sotsiaalse wilitsuse kohta olemas. Mina ei usu, et Wabariigi Walitsus oleks siin eksinud niiwõrd, et seda wiga tuleks sel määral parandada, nagu omawalitsuse komisjon kawatseb ja soovib. Ma ei usu seda juba sellepärast, et seda Wabariigi Walitsuse otsust, mida omal ajal eelmine walitsus on teinud, on kinnitanud ka järgmised walitsused, ka nad on oma asjatundjate kaalumisi ja arwamisi ära kuulanud ja samale otsusele tulnud kui eelkäijadki. See on õieti Wabariigi Walitsuse seisukoht, et tuleb läbi wiia hoolekandeseaduse teostamine 5 aasta jooksul ja Wabariigi Walitsuse otsus, mida tuleks wõtta siiski, ma arwan, küllalt autoriteetlikuna. Kui seda aga siiski mitte ei tehta, siis tähendab see, et hoolekandeseaduse elluwõimine on pika aja peale, 10 aastat on küllalt pikk aeg, edasi lükatud. Nende ettepanekutega, mis siin juba enne osalt on läbi läinud, on maha kustutatud hoolekande kohustus, on hoolekandele õieti nagu wabaks asjaks tehtud, sarnaseks kui ta seda osalt senni on olnud. Kohustuse mahakustutamiseega on ühtlasi ka selle seaduse sisu annulleeritud, kui meie arwesse wõtame ka seda, et terve hoolekande korralduse süsteem on ära lõhutud, on ära kaotatud ja seadus on osalt nagu segi paisatud. Kui meie kõiki seda arwesse wõtame, siis alles saame õige pildi sellest, mis on hoolekandeseadusega ta arutamise puhul tehtud ja meie ei saa siis enam rusikaga wastu rindu lüüa ja öelda, Riigikogu tahab hoolekandeseadust maksma panna, sest ta arutab juba eelwõimast paragrahwi, olgugi, et teisel lugemisel. Kui meie niisuguseid oletusi teeme, siis peame enne seda waatama, mis on õieti eelwõimase paragrahwi arutamisel tehtud. Ma kordan weel: süs-

teem on maha kustutatud, hoolekande kohustust tahetakse edasi lükata ja ka tarvilikkude asutuste ellukutumise tähtaegu niisamuti, niisama ka teiste kohustuste tähtaegu. Ma tahaksin siiski uskuda, et neid riiklikke kaalumisi, mis Wabariigi Walitsusel selle seaduse esitamise puhul oli, tahab hinnata ka Riigikogu enamus, ja kui ta seda teha tahab, siis ei jää talle muud üle, kui ta peab tingimata wastu wõtma töökaitse komisjoni ettepanekud.

Juhataja A. Jürman: Omawalitsuse komisjoni poolt on esitatud § 226. kohta järgmised parandus-ettepanekud: 1) Rkl. Johanson'i poolt: wõtta punkt 3. „10 aasta“ asemel „5 aasta“; 2) igalpool paragrahwis on „1927. a.“, wõtta „1926. a.“ Töö-hoolekandeministri poolt on tehtud parandus, wälja jätta punkt 8. Rkl. Woiman'i poolt on ettepanek, wõtta punkt 3. sel kujul, nagu on töökaitse komisjoni ettepaneku punkt 4. Ma panen parandused ettekandmise järjekorras hääletamisele. Tuleb hääletamisele ettepanek, punkt 3. sõnade „10 aasta“ asemele „5 aasta“. (H ä ä l e t a t a k s e.) Ettepaneku poolt on 31 häält, wastu — 30, seega on ettepanek wastu wõetud. (J. Hünerson, põl.: Sedelitega!) Palun sedelid wälja jagada.

(H ä ä l e t a t a k s e.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: ettepaneku poolt on 33 häält, wastu — 38, 2 erapooletut, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Johanson'i ettepanek, wõtta igalpool „1927. a.“ asemel „1926. a.“ (H ä ä l e t a t a k s e.) Ettepaneku poolt on 21 häält, wastu — 26, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb töö-hoolekandeministri ettepanek. (H ä ä l e t a t a k s e.) Ettepaneku poolt on 13 häält, wastu 18, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Woiman'i ettepanek. (H ä ä l e t a t a k s e.) Ettepaneku poolt on 24 häält, wastu — 29, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Panen paralleel-hääletamisele § 226 kohta ettepanekud redaktsioonid.

Hääletamisele tuleb § 226 omawalitsuse komisjoni poolt ettepanekud redaktsioonis. (H ä ä l e t a t a k s e.)

Nüüd tuleb hääletamisele § 226 töökaitse komisjoni poolt ettepanekud redaktsioonis. (H ä ä l e t a t a k s e.)

Kuna kumbki ettepanek pole absoluutset enamust saanud, tulewad nad hääletamisele „poolt“ ja „wastu“.

Esiteks panen hääletamisele omawalitsuse komisjoni poolt esitatud § 226-da. (H ä ä l e t a t a k s e.)

Teiseks tuleb hääletamisele töökaitse komisjoni poolt esitatud § 226. (H ä ä l e t a t a k s e.)

Hääletamise tagajärjed on järgmised: Omawalitsuse komisjoni ettepaneku poolt on 36 häält, wastu — 24; töökaitse komisjoni ettepaneku poolt on 26 häält, wastu — 33. Seega on § 226 omawalitsuse komisjoni poolt esitatud kujul wastu wõetud.

Töö-hoolekandeministri poolt on ettepanek tehtud wõtta § 226 järele uus paragrahw, nimelt § 226-a, mis järgmiselt kõlab: „Käesolewa seaduse elluwiimiseks on töö- ja hoolekandeministril õigus anda juhtnööre ja määrusi ja teha korraldusi seaduse ulatusel ja piirides.“

Lõpusõna on kaasaruandjal.

Kaasaruandja M. Juhkam: Ma ei waidle selle ettepaneku wastu.

Töö-hoolekandeminister Chr. Kaarna: Austatud Riigikogu liikmed! Kuulsin siin wahelhüüet ühe Riigikogu liikme poolt, temal olewat siis hea meel, kui sotsidele naha peale antakse. Wõib olla, leidub siin isegi neid, kes ka siis head meelt tunneksid, kui leksikonist maha kustutataks sõnad „töökaitse“ ja „hoolekanne.“ Wõib olla, wäga paljudel oleks selle üle hea meel. Ettepanek, mille mina tegin, ja mille poolt sotsialistid hääletasid, ei olnud sisuliselt midagi muutew, ta ei olnud oluline. Nähtawasti peeti teda aga sisuliseks ja oluliseks. Oma ettepanekuga tahtsin ainult juhtida tähelepanu sellele, et punkt, millel peaks olema jäädaw tähendus, on sattunud pealkirja alla „üleminewad määrused“. Tegin ettepaneku selleks, et seda punkti siit maha kustutada ja teda iseisewa paragrahwina uuesti üles wõtta. Loodan, et nüüd seda tähele pannakse ja „sotside“ pärast tagasi ei lükata.

Juhataja A. Jürman: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja L. Johanson: Töökaitse komisjoni nimel ühinen töö-hoolekandeministri poolt ettepanekud paragrahwidega.

Juhataja A. Jürman: Aruandja on ettepanekuga ühinenud. Hääletamisele

tuleb § 226-a. (Hääletatakse.) § 226-a on nähtawa enamusega wastu wõetud, — seega on terwe hoollekandeseadus II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu on üle 2 tunni töötanud.

Kuulutan weerandtunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 7.25 min.

Pärast waheaga jätkub koosolek kell 7.50 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **A. Jürman**.

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Piiskar**.

Juhataja **A. Jürman**: Riigikogu koosolek kestab edasi.

10. Riigimaade põlisele tarvitamisele ja omanduseks andmise seadus — III lugemisel. Üldkommisjoni aruandja **J. Holberg** kannab ette ja nähtawa enamusega wõetakse wastu seaduseelnõu pealkiri.

Riigimaade põlisele tarvitamisele ja omanduseks andmise seadus.

Aruandja **J. Holberg** (loeb):

§ 1. Maaseadusega („Riigi Teataja“ nr. 79/80 — 1919. a.) ja maaseaduse laiendamise seadusega („Riigi Teataja“ nr. 89 — 1922. a.) loodud riiklikust maatagawarast, mis väljaspool linnade ja alewite administratiiv piirkondi asuwad, lahutatakse maakohad põllumajapidamisteks:

1) iseseiswateks wäikemaapidamisteks ja

2) kõrwaltööhara peetawateks käsitöö, kalameeste, maatöölise ja aiapidamise maakohadeks ning antakse põliseks tarvitamiseks wõi omanduseks käesolewas seaduses ettenähtud alustel.

Käesolewa seaduse alusel wõib põliseks tarvitamiseks anda ka eluaseme kohti.

O. Gustawson (stp.): Ma teen ettepaneku lisada juurde § 1-se I lõikes pärast sõna „alewite administratiivpiire“ sõnad „ning maakonnawalitsuse ettepanekul siseministri poolt kinnitatud raudteejaamade, suwituskohade ja alewikkude ehituspiirkondi“.

See on sama ettepanek, milline esitati üldkommisjonilt, mis aga Riigikogus II lugemisel tagasi lükati. On kindel, et alewikkude warustamisküsimus ehituskrun-

tidega nii-kui-nii lahendada tuleb. Sellepärast ei saa puhtotstarbekohasusest wälja minnes toimida nii, et meie täna teatud maa-alad ära anname selleks, et neid homme sunniwiisil uuesti wõõrandama hakata. Kõik need maatükid, mida kasutatakse mitte niipalju põllumajanduslikul otstarbel kui ehituskruunidena, tulewad reserweerida alewite, suwituskohade jne. jaoks ja sellepärast käesolewa seaduse alt wälja jätta. Sellelt seisukohalt lähtudes teengi oma ettepaneku.

Olgu weel niipalju juurde lisatud, et see moodus uueltsitatud wormulatsioon seadusandlikul teel tunnustamist on leidnud — maaseaduse täiendamise seaduse § 5 märkuses on fikseeritud samane ehituspiirkondade kindlaksmääramise kord, weidi kitsamas ulatuses ainult.

R. Penno (as.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma pean härra Gustawson'i ettepanekule wastu waidlema just selles mõttes, et alewikud ja raudteejaamade piirkonnad on nii-kui-nii planeerimisel wälja eraldatud ja maaseaduse põhjal wälja andmata. Maaseaduse täiendamise seaduse juures oli see küsimus hoopis teisel pinnal. Kui selle järele maid tagasi anda tuli, siis tuli ka loomulikult piirata seda, missugused maad kuuluwad tagasiandmisele üksikutel juhtumistel. Siin on aga kõik see aeg raudtee jne. piirkondade eraldamise protseduur kestnud ja kus juba kohad wälja antud põlise tarvitamise õigusega, seal on minu arwamise järele tarwidus neid põlise tarvitamise seaduse alusel ka wälja anda. Inimene peab wõib olla 10 aastat niisuguse eeldusega ootama, lõpuks wõib aga see asi hoopis nii wälja kujuneda, et selle inimese tööwaew täiesti maha wisatud on. (W a h e l h ü d e d.)

Juhataja **A. Jürman**: Palun kõnelejat kohalt mitte segada.

R. Penno (as.): See paragrahw annab õige suured piirid siseministrile. Tal ei tarwitse isegi mingisugust kokkulepet põllutööministriga luua, waid wõib neid piirkondi õige awaraks muuta. Usun, et kui härra Gustawson siseministriks saab, siis wõib olla asunik selle seaduse järele üldse maad ei saa.

Juhataja **A. Jürman**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **J. Holberg**: Üldkommisjonis wõeti küll, kui käesolew seadus

arutamisel oli, sarnane parandus sisse, kuid waieldi ka selle wastu ja nimelt wormilistel põhjustel. Leiti nimelt, et alewiku mõistet ei ole võimalik juriidiliselt ära määrata. Selles mõttes waieldi üldkomisjonis selle paranduse wastu, kuid wõeti ta wastu, Riigikogu aga lükkas selle paranduse teisel lugemisel tagasi.

Juhataja A. Jürman: § 1 kohta on rkl. Gustawson'i poolt ettepanek tehtud I lõikes peale sõnade „alewite administratiiv-piire“ ligi lisada „ning maakonnawalitsuse ettepanekul siseministri poolt kinnitatud raudteejaamade, suwituskohade ja alewikude ehituspiirkondi“. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 24 häält, wastu 24 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud. (Hüüded: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist, palun sedelid wälja jagada. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 36, wastu 35 häält, erapooletuid 1, seega on ettepanek wastu wõetud. (J. Hünerson, põl.: Noh, ühe süda läks ometi nõrgaks!)

Hääletamisele tuleb § 1 ühes wastu wõetud parandusega. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 1 wastu wõetud.

Aruandja J. Holberg (loeb):

§ 2. Kõigil neil, kes maaseaduse § 15 punkt a (kuni 26. aprillini 1924. a. — „Riigi Teataja“ nr. 79/80 — 1919. a. maaseaduse redaktsioonis ja pärast seda tähtsaga Riigikogu poolt 12. aprillil 1924. a. wastu wõetud maaseaduse §§ 15, 20 ja 22 muutmise seaduse — „Riigi Teataja“ nr. 51/52 — 1924. a. redaktsioonis) põhjal wäljaantud ja antawaid riiklikust maatagarast planeerimisel eraldatud kohti peawad, on õigus neid kohti põlisele tarwitamisele wõi omanduseks saada.

J. Zimmerman (töer.): Selleks, et asundustalud püsiksid, on tarwis, et nende saajad omale hooned peale ehitaksid. Alles siis omab talu wäärtuse. Kui talu on võimalik kui põllumajanduslikku üksust pidada, siis wõib niisuguse talu anda põlisele tarwitamisele. Sellepärast teen mina ettepaneku § 2. juurde lisada: „Kui nendele kohtadele tarwilikud põllumajanduslikud hooned (elumaja ja laut) ehitatud wõi wastawalt samaks otstarbeks olemasolewad hooned omandanud.“

K. Tonkman (põl.): Mina waidlen härra Zimmerman'i ettepaneku wastu

järgmistel põhjustel. Esiteks ei ole kuidagi wiisi võimalik kindlamat hoonet maa peale ehitada, kui maa omandus ei ole. See on päewaselge. Hoonete ehitamine on väga raske. (J. Wain'i stp. w a h e l h ü ü e.) Härra Wain, linnas nõutakse ka seda, et krunt peab omandus olema, enne ei anta krediiti. (J. Wain, stp.: Ei ole mitte omandus!) Praegusel korral nõutakse, et asunik peab enne, kui ta maa põlisele tarwitamisele saab, hooned peale ehitama. Kuidas see võimalik on? Tegelikult on asi nii, et inimene ostab wõi omandab omale maa olgu missugusel wiisil tahes, ja siis alles on temal võimalik hoonet peale ehitada. Siin on wõetud ümberpöördukt. (O. Gustawson, stp.: Kas on siamaani ehituslaenu antud?) Ehituslaenudega, mida praegu antud, ei ole keegi asunik saanud omale hoonet ehitada, waid on pidanud veel lisalaenusid tegema. Igaüks rahalaenaja, kes raha ehituse peale annab, waatab, et see laen ka kindlustatud oleks. Nii et puhtpraktilisest seisukohast wälja minnes ei saa härra Zimmerman'i ettepanekut pooldada. See wiiks asunikke libedale teele ja nad ei saaks kuidagi wiisi endid jalule seada.

A. Anderkopp (töer.): Austatud Riigikogu liikmed! Mina pean oma kohuseks toetada seda ettepanekut, mis härra Zimmerman tegi, järgmistel põhjustel. Mina saan väga hästi aru nendest kartustest, mis lugupeetud elukõnelejal olid, nimelt, et see raskusi toob, kui maa põliseks tarwitamiseks wõi eraomanduseks inimesele mitte enne kätte ei anta, kui ta teatud kohustused on täitnud.

Nüüd kerkib inimesel paratamatu küsimus, mina ei tea, kas mina sedamoodi lõpulikult maad saan wõi mitte ja kas tarwitseb siis hoonet ehitama hakata? See kartus on olemas, aga peab ütleva, et riik omalt poolt mõnda garantiid peab saama. Kui asunik tahab omale garantiid saada, siis ei tohi riik enda garantiist ega kindlustusest lahti öelda. Sellepärast on tarwis, et riik enda poolt teatawad tingimused üles seaks. Tuuakse ette seletuseks, et ei saa nõuda inimese käest mingisugust tööd wõi ehitust, kui ta ei tea, kas ta saab krundi lõpulikult kätte wõi mitte. Kahjuks ei saa seda aga põhjendada nõnda, sest elu wäitab teist. Meil on praegu arutamisel maakommisjonis linna ja kogukonna maade peal ja teiste eramaade peal asuwate rendikohtade küsimus, ja meie

teame sealt, et nendele kohtadele on suurem osa inimesi hooned peale ehitatud. Need, kes maad on rentinud, neil ei ole mingisugust lootust olnud, et nad maad omale saavad, kuid hooned on seal aga peal, nad on julgenud ehitada. Wõtame näiteks Tallinnas, kus inimesed raske koorma endale peale wõtawad ehituslaenu näol, et hooned tihti kruntidele ehitada, mis nende oma ei ole. Ometi pannakse selleks raha sinna sisse ja ehitatakse maju. (K. T o n k m a n, põl.: O n s e e s i i s õ i g e ?) Mispärast ei ole see siis õige? Mispärast peame nii kergesti ühele poole andma ja teisele poole meie seda mitte ei anna.

Edasi näeme meie teise juhtumise. Mitmed ja mitmed mõisad, kust mina olen andmeid saanud, kõnelewad sedasama ka alewikkude kohta. Wõtame ühe näite Pärnumaalt Wana-Karistest, seal on 15 kohta, mis wälja mõõdetud ja kõigil neil inimestel on sellel maal hooned peal. Need inimesed ei ole sennijani mingisugust kindlustust saanud, kas maa neile lõpulikult kätte antakse wõi mitte, kuid neil on see teadmine, et riik tahab heatahtlikult talitada ja neile maad anda. Need inimesed on kõik hooned üles ehitatud. Ja mina usun, et need, kes tööd tahawad teha, need wõtawad hoonete ehitamisest kahe käega kinni. Teine näide: Wirumaal on Põlula mõisa, kus suurem osa asunikke on hooned peale ehitatud ja see on mõisa, mis ei ole päris esimeses järjekorras wälja jagatud, seal tahawad inimesed rõõmsasti tööd teha. Nõnda on see ka üldiselt mujal.

Kui meie mingisuguseid kindlustusi riigile ei nõua, kuidas wõib siis nõuda, et riik peab kohustusi kandma? Meie teame, et oleme väga palju waielnud ja waidleme täna weel selle üle, missuguse hinnaga antakse asunikule maa kätte. Kui meie arwamisel oleme, et riik ei tohi neilt, kes korralikult tööd tahawad teha, niisugust hinda wõtta, mida kanda ei suudeta, siis loomulikult nõuab riik nende inimeste käest tööd. Need, kes tahawad maad harida, peawad ka riigilt abi ja toetust saama, et nad kergemalt oma elu korraldada saaksid. Need aga, kes maa selleks wõtawad, et teda mitte harida, waid teda edasi müüa, et sealjuures wahapealt teenida — need inimesed ei tohi riigi poolt soodustuste osaliseks saada selleks, et nad teiste arwel rikastuksid.

Sellepärast on meie seisukoht see, et meie peame asutama endile maaharijate kihile, kellel on tahtmist tööd teha, et meie

neid selleks ei loo, et need, kes täna maad saawad, selle homme jälle ära annawad. Teiselt poolt peab riik kindlustuse saama, et kes maad saanud, seda korralikult tingimustel hariks ja hoolitseks selle eest, et hooned ehitataks ja majapidamine korralikult peetaks. See on nõudmine, mis meie poolt üles seatakse, ja seda nõudmist täita ei ole raske, sest loomulik on, et ühtegi kohta korralikult pidada ei saa, kui tal hooned ei ole. Tuleb wõimalust mööda hoonete ehitamise peale mõelda. Seadus ei määra ka seda ära, et see hoone niisugune ja niisugune eeskujulik oleks, waid temas on harilikkude hoonete nõudmine, mis ei peaks üle jõu käima seal, kus tahetakse korralik majapidamine sisse seada.

Kui tahetakse sellest seisukohast wälja minna, et meie maa ei pea saama täna ühele, homme teisele, siis pole teist teed, kui et riik peab omale kindlustuse looma. Kui teisel seisukohal ollakse, et see riigile ükskõik on, kas maa täna ühe käes, — homme teisele üle antakse, kui mingisugust kindlustust tarwilikuks ei peeta, siis wõetagu ja hääletatagu see parandus maha. Meie rühm aga loeb sarnast kindlustust tarwilikuks ja sellepärast pean mina seda parandust kaitsema.

J. W a i n (stp.): Meie oleme oma maa-reformi teostanud juba nii mõnegi aasta kestes maaga spekulierimise wõimaldamise sihis. Katse, mida tööerakonna esitaja praegu tegi, on esimene, olgugi nõrk, kuid siiski sümpaatilik katse, maaga spekulierimise wastu wõitlemisel. Ta ei tarwitse ühegi tõsise maaharija asuniku, ega tõsise maakultuuri pooldaja poolt wastuseismist oodata. Küll aga peab ta loomulikult wastuseismist leidma nende isikute poolt, kellel on silmapiiril asunikukohtade kokkuostmine ja kellele püstitatud ehitused kokkuostmise raskendamisena paistma peawad, sest kui koondada üksikuid asunikutalusid, siis loomulikult jääb tarbetuks rida asunikuhooneid ja nende ärawedamisega wõi koondamisega ühte kohta kokku wäheneks nende wäärtus tähtsal määral. Sellega on siis hoonete püstitamine, olgugi nõrk, siiski teatawal määral takistaw tegur kohtade kokkuostmiseks.

Härra Tonkman'ile wastaksin, et laenusamisel ei tarwitse hoonete ehitamise nõudmine takistuseks olla. Seesama härra Tonkman ja ka teised põllumeestekogude esitajad on mitmel puhul rõhutanud, et

põllumajandus ei suuda praegu meie panga laenu protsenta välja kanda; tema suudab maksta laenu pealt 4—5%, kuna aga meil pangad 10—15% nõuavad. Sellepärast ei saa ka asunik pankadest, peale riigikassa, laenu võtta. Sellega koondusid laenu nõudmised riigikassa peale, see tähendab ehituslaenu peale, mis riigi eelarwes lubatakse.

Mis aga puutub sellesse, et maaga spekulereerimist tulevikus võimatuks teha, siis on hoonete ehitamine ainukene takistus, mis praegusesse seadusesse panna tahetakse. Sellepärast seome meie temaga maa hinna küsimuse.

K. Tonkman (põl.): Austatud Riigikogu liikmed! Rkl. härra Wain tähendas muuseas, et maad on antud spekulereerimise sihis. Mina ei tea, kuidaswiisi Asutaw Kogu, kus pahem tiib enamuses oli, niisuguse seaduse vastu võttis, mis spekulereerimist võimaldab. Kui wastaw rühm nüüd ise ütleb, et see seadus välja on antud spekulereerimise sihis, siis on see just kõige halvem tunnistus oma tööst. Niisugune tunnistus oma töö kohta on väga huwitaw ja meie peame sellest järeldused tegema, et ei wõi neid ettepanekuid kuidagi tõsiselt võtta, mis siit poolt tehakse.

Härra Wain tähendas muuseas, et laenuwõtmine ei ole kerge ja et mina ja ka teised põllumeestekogude liikmed olla öelnud, et laenu protsendid on kõrged. Seda oleme meie öelnud ja kriipsutame weel alla, et see õige on. Laenu protsent on kõrge. Kuid ma usun, et härra Wain'il, kui Riigikogu liikmel, peaks teada olema, et rahaministri poolt Wabariigi Walitsuse kaudu on esitatud maapanga seaduseelnõu, mis sisuliselt kaunis awar, mis maapidajatele võimaldab laenuandmist maa pantimise teel. Maapangas on odavam protsent ette nähtud. Ei wõi meie põllumajandust, muuseas ka asunikke, niisugusesse seisukorda jätta, kus maapidajal pikaajalise laenu saamiseks muud võimalust ei ole, kui ainult riigi eelarwes ette nähtud ja riigikassast saadawate summade näol. See ei ole mitte sünnis, waid meil tuleb luua pank, kust põllupidajad wõiwad laenu saada ja sellepärast on väga tarwilik siin seaduses ette näha, et neil uutel põllumeestel võimalik oleks laenu saada, et oma majapidamist paremini korraldada. Teie teate väga hästi, härra Anderkopp, mis on maapanga põhimõte, et neile, kellele maa antud põliseks

pidamiseks wõi ostuõigusega, aga mitte neile, kes ajutiselt rentnikud on, kellest ei ole teada, kas ta maapidaja on wõi mitte, wõib laenu anda. Ma usun, härra Anderkopp, kui ka Teie oleksite panga juhatuse liige, Teie küsikssite, missugune kindlustus on ehituslaenu. See on esimene laenu algnõue.

Edasi tähendas härra Anderkopp, et riigil peab mingisugune kindlustus olema, et nüüd, kus maa kellelegi tarwitada antud, ta seda ka peab. Riigil pole muud kindlustust tarwis, maa on juba see kindlustus lepingu põhjal. Ega asunik ei saa maad ära wiia. (A. A n d e r k o p p, tõer.: W õ i b m ü ü a.) Kui ta ka müüb, siis on see maa ikkagi riigi oma. Suurest hulgast maa kokkuostmisest ei saa siin juttugi olla, sest on ette nähtud maatarwitamise seaduses, et üks maapidaja wõib teatud suuruseni maad pidada, ta ei saa maad rohkem kokku osta, kui seaduses ette nähtud määr seda lubab. Nii et see kartus, härra Anderkopp, on täiesti ilmaaegne. Käesolewal seadusel on see siht, et meie asunik saaks kindlamale järjele, aga mitte see siht, et tema hakkab maaga spekulereerima. Maad ei saa kotiga teise kohta wiia.

Nüüd küsime, missugune kindlustus on asunikul selleks, et tema wõib hakata hoonet ehitama? Hoonete ehitamine ei ole kerge praegusel ajal, kus 3—6 aastaga alles hooned saadakse walmis, mis ka siis niisugused weel ei ole, kui nad olema peaksid. Härra Anderkopp ütleb, et ta wõib ju koha põlisele tarwitamisele saada. On siis tõesti tarwilik seadusega fikseerida ära, missugune peab see hoone olema, mis asunik omale ehitama peab. Ma tean Läänemaal palju asunikke, kes omale hagudest hooned walmis teinud ning loomasõnniku ja turbamätastega katnud, kus wäike torukene peal, millest suits välja tuleb. Öelge, härra Anderkopp, kas see koht antakse põlisele tarwitamisele wõi mitte? Ta on seal 3 aastat elanud ja wõib olla elab seal weel 3 aastat. Nii on lugu. Öeldakse et maja peab olema, kuid omanik ütleb, et andke mulle koht põlisele pidamisele, siis wõin hakata hoonet ehitama. Ma tean ka kohti, kus elumaja on wanast sepapajast tehtud ja kus inimene 4 aastat sees elanud. Kas see on maja wõi ei ole? Ei tarwitseks mitte sarnast nõudmist ette panna, et asunikul peab enne maja üles ehitatud olema, kui talle maad harimiseks antakse. Peawad ikkagi kindlad alused olema, enne kui asunik kõike

oma jõudu ja püsiwust kokku wõttes wõib hakata hoonet ehitama ja maad harima. Meil on igasugused wõimalused lepingute abil maha teha, et asunik maad ei saa edasi anda jne. On täitsa liigne nõuda, et ta peab enne maa ära tasuma, kui ta põlisele tarwitamisele saab. Meie ei wõi ühe härja seljast kahte nahka wõtta. Nii-samuti ei wõi ka asuniku käest nõuda, et ta peab enne hooned ehitama, kui maapi-damise küsimus alles lahtine.

Põllutööminister A. Kerem: Panen ette § 2-ses klambritesse suletud osa välja jätta. Selle osa väljajätmine ei räägi küll tänapäew sisuliselt midagi, klambrites kirjeldatakse ainult, missuguses redaktsioonis § 15. punkt a mõeldud on. See on: 1) redaktsioon, mis maaseaduse väljaandmise juures sellele punktile antud ja 2) mis maaseaduse muutmise seadusega sellesamale punktile antud. Ei wõi weel tänapäew öelda, et sellele punktile mõne aja pärast uut redaktsiooni ei anta, ja kui selle üue redaktsiooni alusel tahetakse maid põlisele tarwitamisele välja anda, siis peaks sarnase muudatusega kaasas käima ka käesolewa seaduse muutmine. Minule paistab, et § 2. on väga selge ilma nende klambriteta. Missuguseks tulewikus § 15. punkt a kujuneb, sellel määral on siis ka wõimalus anda maid põlisele tarwitamisele. Teen ettepaneku käesolewast paragrahwist klambritesse suletud osa välja jätta.

A. Anderkopp (töer.): Austatud Riigikogu liikmed! Ma ei tahaks Riigikogu liigete aega kaua kinni pidada, sest meie wist saame igaüks oma põhimõtetest aru, mille eest meie seisame. Ma pean tarwilikuks tähendada sellepärast ainult nende eksiarwamiste peale, mis üks minu lugupeetud eelkõneleja kuuldawale tõi. Kõigepealt see, et meil ei ole praegu kindlustust selle kohta, et asunik endale hooned üles wõib ehitada, kuna ta ei tea, kas ta maad saab wõi mitte. Minul seda kartust ei ole. Meil kõigil on juhtumised teada aastakümnete eest mõisa rendimaadel, kus ka maa välja anti rendile lühikesel aja peale, hooned peale ehitati ja neil inimestel ei olnud mitte seda kartust. Ometi ei teadnudki nad, kas nad maad edaspidiseks tarwitamiseks saawad wõi mitte. Mina ei ole mitte arwamisel, et need inimesed, kes mujal on, meie asunikud nimelt, halvemad on ja et kui nad

maa peale asuwad ja seal tööd tahawad teha, et nad hoonete külge käsi ei pane ja neid ülesse ei ehita. Et hooned ehitatakse, seda näeme praegu meie asunikude keskel ja seda on ka näidanud kogu meie põllumajanduse arenemine. Tule-tage meelde, härra Tonkman, oma aegu, kus meie inimestele väga raske oli maad kätte saada, kus meil inimesed said maad rendilepingu põhjal mõneks aastaks kasutamiseks ja kus üldse teada ei olnud, kas ta maad edasi saab ja missugustel tingimustel. Teie toote siin ette, et niiviisi keegi ei hakka ja ei saagi ehitada. Inimesed on aga julgenud ka seal maja ehitada, kus nad ei teadnud, kas nad maa omale saawad ja kui nad saawad, mis nad selle eest maksawad. Meie aga teame, et käesolewal juhtumisel asunik maad saab ja meie ütleme ka seaduses ära, mis ta selle eest peab maksma. Missugune kindlustus sel inimesel weel peab olema, see jääb mõistatuseks?

Toodi weel teine põhjus ette ja nimelt, et asunikul ei ole praegu kerge hooneid ehitada. Seda teame meie ju kõik ja selleks on ehituslaenu olemas. Omalajal murti väga palju pead selle üle, kas sarnast laenu anda, ja anti kõigi raskuste peale waatamata siiski. Ei wõi tõendama tulla, et asunikule ükski maapank wõi muu rahaasutus ei saa laenu anda. Maapanka wõidakse väga hästi ümber kujundada nõnda, et asunik, kellel kindlustus olemas, sealt laenu wõib saada. Seda wõib väga hästi maapanga seaduses fikseerida. (Aruandja J. Holberg: Süsteem ei luba.) Mispärast ei luba, kui meie seadusega süsteemi loome. Teie wast teate, et inimesed, kellel „Rentenguti“ nime all maa on kätte antud Ida-Preisimaal, ometi laenu said. Kui seda wõidi seal läbi wiia, miks siis mitte ka meil? Miks see süsteem, mis seal kõlbas, siis meile ei peaks lubama sedasama teha? (W a h e l h ü ü d e d p õ l l u m e e s t e r ü h m a s t.) Teil on aega kõneleda pärast, kui kõneleda tahate.

Jääks järgi kolmas põhjendus, mis toodi ette, et ei saa seaduses ära öelda, missugused need hooned peawad olema. Öeldi, et meie ei saa seda seadusega ette kirjutada. See on õige. Meie ei saa seaduses öelda, et seal ja seal wallas peab olema maja 5 sülda pikk ja 4 lai, teisel aga teisiti. Seda ei ole ka tarwis teha, sest olud ei ole ühesugused. Neid tun-

neb ja peab tundma asutus, kes meil selleks riigis seatud, see on Wabariigi Walitsus ja põllutööministeerium, kelle kätte on usaldatud senni isegi kõigi maareformi teostamise määruste väljaandmine.

Ka siin wõib ja peab walitsus oma õiendawa käega wahete tulema, nii et pole mingisugust alust härra Tonkman'i kartusel, et wõidakse sepikoda, kus kors-tentki peal pole, hooneks hinnata. Mina arwan, et praegune ja ka tulewane põllutööminister sellest aru saab, ja wahet oskab teha selle üti ja hoone wahel, kus härra Tonkman sees elab.

Meie oleme katsunud asunikukudele luua tingimused, niipalju kui meie riigikassa huwid seda lubawad ja seaduses, mis II lugemisel wastu wõetud, ei ole need tingimused mitte niikõrged, et asunik wõiks öelda, kätt südame peale panes, et riik wõtab minu käest rohkem maksu, kui tal õigus wõtta on. Kui see nii on, et asunikule on loodud tingimused, siis on meil wist õigus ka nõuda, et ta tööd teeb ja et maa edasi ei läheks inimestele, kellel seda tarwis ei ole, ja meil peab õigus olema walwata selle järgi, et maad need saawad, kellel maad tarwis on. Seda annab ka see parandus. Sellepärast pean ma kokku wõttes ütleva, et ei saa nõus olla sellega, mis esile on toodud üheltpoolt, et see parandus takistusi teeb töötamiseks. Seda on elu näidanud, et see takistusi ei tohi teha ja teiseks pean kinnitama seda, et kui meie neid tõkkeid ei tõmba, siis tõsiselt kaaluma peame, kas maad kergendatud tingimustel asunikule saab anda. Ma arwan, meil siis tuleks oma seisukoht rewideerida, et mitte nendele abi anda, kes midagi teha ei taha ja kes muud eitaha, kui täna maad, et homme seda edasi müüa. Minu härrad, meie kodaniku maksukoo-rem ei ole nii kerge ja selleks meie raha wälja anda ei tohi, et üksikud teiste arwel teenida saaksid.

M. Martinson (põl.): (Wahelhüüe J. Tiks'i, stp. poolt.) Ega mina teda Teile pakkuma ei tule, härra Tiks. (L. Johanson, stp.: Kas selleks oli tarwis sõna wõtta, et seda öelda, seda oleks wõinud ka kohapealt öelda. — J. Wain, stp.: Käpad põhja, muud midagi, see on põllumeeste poliitika.) Kui Teile lõpetate, siis hakkab mina ütleva.

Siin on püütud kaitsta seda redakt-

siooni, mida härra Zimmerman esitas, põllumehed aga sellega kuidagi leppida ei wõi, asi ei ole ju nii lihtne. Mis tähendab tung eraomanduseks midagi saada — siis igatahes sellega rehkendawad ka asunikud, ja ei ole mitte küllalt, kui härra Anderkopp ütleb, et asunikud teewad tööd ja on ehitanud hooned. Kui siin tahetakse seadusesse wõtta takistus, et asunikud enne hoone ehitamist ei saa maad omandada, siis wõib ju näiteid tuua, kus siin seal on asunikud hooned korralikult peale ehitanud, ilma et nad maa omandamise wõimalusi arwesse wõtnud oleksid, kuid on ka niisuguseid asundusi, kus seda ei ole. On ka asunikke, kes ei ole saanud hooned ehitada, sest et walitsuse poolt selleks takistusi olnud. Kui meie seaduse wälja anname sarnasel kujul, siis teeme takistused kahekordseks. Meie oleme eel-arwesse wõtnud toetuse asunikukudele ehituslaenudeks. Praegu aga, nagu mina olen kuulnud, ei anta neid laenusid wälja. Asunikud on ehitusmaterjaali muretsenud, kohale wedanud, tööd wälja pakkunud ning tulewad raha järele, aga waadake, rahaminister ütleb, meil ei ole kassas raha ja nii ei anta neile raha wälja. Selletõttu peawad ehitustööd seisma jääma ning asunikul tuleb kauaks ajaks riigirentnikuks jääda. Aga mis tähendab riigirentnik ja eraomanik? See wahekord peaks selge olema ka kõigile, ja et riigirentniku majapidamine kaugeltki see pole, kui eraomaniku oma. See pole kaugeltki nii intensiivne ega nii tulutoow, nii rentnikule-asunikule enesele kui ka riigile. (Wahelhüüe T. Kalbus'e, töer. poolt.) Teie wõiksite oma talu rendialusel siis pidama hakata, saaksite wast ka rohkem tulu oma talust. Ma soowitaksin Teile järgmisest jüripäewast sellega peale hakata. Kui tahetakse niisugune redaktsioon sisse wõtta, siis andku Riigikogu ka kindlustus, et need laenud, mis asunikukudele lubatud ja mida neil õigus saada, ka wälja antakse. Nüüd tuleb sarnaseid juhtumisi ette, et asunik, kes on ehitustööd wälja pakkunud, ei suuda tööliste palkasid wälja maksta ja ehitusmeistrid ning ehitusmaterjaalide andjad saadawad asniku waranduse oksjoni alla. On kord asunik nii kaugele jõudnud ja mitmesugused hooned jõudnud ehitada ning maad omandada põliseks pidamiseks wõi eraomanduseks osta tahab, siis wõib walitsus uusi nõudmisi esitada, näiteks, kui palju peawad hooned loomi mahutama jne., sest ei ole

ju ette nähtud, missugused peavad need hooned olema, võib ettekirjutusi teha hoonete suhtes ja minupärast kõiksugu takistusi leida. Sarnase määruse seadusesse võtmine ei hoiu veel spekulatsioonimaaga kaugeltki ära. Üks on kindel, et maatükke ei saa mitte kõrwuti palju kokku osta, ei ole ju kõik spekulandid-asunikud kõrwu juhtunud, kes maast lahti tahaksid saada. (W a h e l h ü e.)

Nii on härra Zimmerman'i ettepanek täiesti ülearune. Peaks aga mõnele siiski kahtlus jääma, siis võtke parandus sisse, et ennt ei tohi asunik maad edasi müüa, kui hooned peal. Kui maa on eraomanduseks, siis ehitab asunik hooned ehk teise plaani järele ja elunõuetele vast hoopis wastawamalt ning muretseb selleks eraeel laenu juurde ja ehitab ka hooned eeskujulikumat. Nüüd ta aga mitte seda tegema ei hakka, ehitab võib olla laudadest kongi üles ja müüb ikkagi maa edasi, kui ta spekuloida tahab, sest leidub alati isikuid, kes seda maad tingimata jõuavad ära osta ja need kulud katta, mis nende väikeste putkade ehitamisel tekiwad. Selle redaktsiooniga aga seda kätte ei saada, mida tahetaks. Mina tähendasin, kui tahate teatawat sihti kätte saada, siis muutke see redaktsioon ja tähendage ära, et asunik enne müüa ei tohi eesõigust, kui temal maa peale korralikud majad ehitatud ei ole. Siis saate oma sihi palju paremini kätte.

Juhataja A. Jürman: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Holberg: Mis puutub parandusesse, mis tehtud rkl. härra Zimmerman'i poolt, siis peab tähendama, et üldkommisjonis see parandus arutamisel ei olnud, sest rahaasjanduse komisjonis lükati tema tagasi. Rahaasjanduse komisjon leidis peapõhjuseks, miks see parandus otstarbekohane ei ole, asjaolu, et sellega saaks asunikult rea esimeste aastate jooksul reaalkrediidi saamise võimalus ära võetud, sest et nende kuueaastaste rendilepingute peale keegi mingisugust reaalkrediiti ei anna. Kindla kinniswara omaniku allkirja wekslilaenu kindlustamiseks läheb aga asunikul tihtilugu väga raskeks saada. Võib öelda, et just suuremal osal tõsistel asunikud, kes mitte sugugi ei mõtlegi oma maad edasi müüa, ei jätku küllalt riiklikust laenust. Tal on tarwis veel hoonete ehitamise

lõpulewiimiseks laenu muretseda ja reaalkrediiti saada ja tihtilugu seda veel enne saada, kui temal on need hooned walmis ja leping taskus, et temal võimalik on seda maad pantida. Ja ma ütlen, et sellega wist suuremale osale meie põllumeestest ja just waesema osa põllumeestele, krediitisaamise võimalus muutuks tühjaks sõnakõlksuks. Nad ei saaks mingisugust kasu maapangast, mida asutada kawatsetakse, sest wiimane annab laenu kindla kinniswara pandi vastu ainult. Rahaasjanduse komisjon leidis, et otstarbekohane ei ole sarnast parandust vastu võtta. Edasi tähendas lugupeetud rkl. härra Anderkopp, et sellega tahetaks kätte saada maa edasiandmise raskendamist ja takistamist. Peab tähendama, et see paranduses ettenähtud nõudmine mingisuguseid takistusi maa edasiandmisele ei tee, waid ainult lugu on niisugune, et rohkem kapitaali investeeritakse selle maa peale. See, kes maa üle võtab, võtab ka teatud määral need kohustused enda peale, missugused üleandjal asunikul olid. Mingisugust takistust selle parandusega ei tehta, ainult et asunikult võimalus võetakse suuremal määral laenusid saada, mis mõttes see parandus ebapraktiline on. Siis veel peab tähendama, mis oli ka üheks põhjuseks paranduse tagasilükkamiseks rahaasjanduse komisjonis ja nimelt, et sarnasel wiisil nagu sel korral, ei oleks mitte kindlasti ära fikseeritud ehituse mõiste ja siin oleks väga laialine seletamisvõimalus põllutöoministeeriumi ja omawalitsuste ametnikkudel, mis aga võiks väga palju sekeldusi tekitada asunikule. Ühe hoone juures võib üles seada rohkesti nõudmisi, näiteks võib nõuda, et wiimane peaks olema krohwitud seest ja wõoderdatud wäljast jne. Ülemaltähendatud nõudmised ja eritingimised hoonete suhtes oleksid ka wististi väga rasked kindlaks määrata põllutöoministeeriumi korraldustega. Uusi hooned ehitatud asunikud peaksid kaua veel teadmatuses olema ja wiimane seisukord raskendaks nende nii-kui-nii raskest seisukorda veel enam.

Teiseks olgu tähendatud, et meie asunikud satuksid sel puhul kahte kategooriasse. Ühes kategoorias oleksid need, kes mõisasüdamed on saanud ühes wastawate hoonetega, neil oleks võimalus kas wõi sama päew oma rendi-wõi müügilepingut teha, kui aga keegi saanud koha mõisamaa serwast, tuleb wiimasel

alles hooneid ehitama hakata ja hoonete ehitamise lõpuleviimise järgi võiks alles ostmise peale mõelda. (A. Anderkopp, tõer.: Peavad enne ära ostma!) Nad ostsid küll, aga meie teame, et praeguste tingimuste juures on palju kergem hooneid osta kui ehitama hakata, ja näiteks suur hulk isikuid on omandanud juba omale hooneid, ja makses näiteks kolmekordse mõisa elumaja ehitamise eest 30.000 marka. Inimesed aga, kes suurt waewa ja kulu näinud, kellel palju raskemad võimalused krediidisaamiseks, peaksid palju kauem orjama riiki ja ametnikkude omawoli all olema. Ja veel üks kategooria on, nagu siin tähendati, enda puhaskasu kätte saanud. Need on need maasaajad, kes ilma pikema jututa oma eesõiguse ära on müünud ja tegelikult raha kätte on saanud. Nii et meie arusaamise järele majanduslikult oleks see parandus väga raske üksikutele kanda ja nimelt nendele asunikkudele, keda tahetakse parandusetegevuse poolt maa kokkuostjate vastu kaitsta. Maad aga edasi anda ja edasiandmise eest kasu saada, selleks see parandus mingisugust takistust ei tee, ja selles mõttes lükkas ka rahaasjanduse komisjon ta tagasi.

Juhataja A. Jürman: § 2. kohta on kaks parandus-ettepanekut. Esimene parandus-ettepanek rkl. Zimmerman'i poolt, võtta § 2. juurde järgmine lause: „Kui nendele kohtadele tarvilikud põllumajanduslikud hooned (elumaja, laut) ehitatud või wastawalt samaks otstarbeks olemasolewad hooned omandanud.“ Teine parandus-ettepanek on põllutöoministri poolt, § 2. välja jätta klambritesse suletud osa. Panen hääletamisele rkl. Zimmerman'i ettepaneku. (Hääletatakse.) Poolt on 45 häält, vastu — 23, seega on ettepanek vastu võetud.

Hääletamisele tuleb põllutöoministri ettepanek. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu võetud.

Hääletamisele tuleb § 2. ühes wastuvõetud parandustega. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 2 vastu võetud.

Aruandja J. Holberg (loeb):

§ 3. Riiklikust maatagavarast antakse põlisele tarwitamisele või omanduseks ühele isikule ainult üks maakoh.

Isikutel, kes riigilt maad saanud maaseaduse § 15 p. a (kunni 26. aprillini 1924. a. — „Riigi Teataja“ nr. 79/80 — 1919. a. maaseaduse redaktsioonis ja pärast seda tähtaega Riigikogu poolt 12. aprillil 1924. a. wastuvõetud maaseaduse §§ 15, 20 ja 22 muutmise seaduse — „Riigi Teataja“ nr. 51/52 — 1924. a. redaktsioonis) põhjal, kuid selle kolmandatele isikutele edasi andnud, ei ole õigust riigilt käesolewa seaduse alusel maad saada maaseaduse § 20-s ettenähtud korras.

Põllutööminister A. Kerem: Teen ettepaneku § 3-st välja jätta klambritesse suletud osa, mis on analoogiline klambritesse suletud osale § 2-ses, mida Riigikogu otsustas välja jätta.

Juhataja A. Jürman: Kuna see parandus on juba eelmise paragrahwi juures otsustatud ning vastu võetud, siis kodukorra § 77-da seletuse põhjal ta eriti hääletamisele ei tule, vaid loetakse wastuvõetud redaktsiooniliseks paranduseks. Lõpusõna on aruandjal. Aruandja lõpusõna ei tarwita. Panen § 3-da hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 3 vastu võetud ühes parandusega.

Aruandja J. Holberg (loeb):

§ 4. Ühel isikul võib olla põlisel tarwitamisel või omanduseks § 1. tähendatud kõlbulikku maad kunni 50 hektari. Koonduv kellelgi tähendatud maad pärimise või muul põlise tarwitamise- või omandusõiguse ülekandmise teel üle 50 hektari kõlbulikku maad põliseks tarwitamiseks või omanduseks, siis on ta kohustatud kahe aasta jooksul, arwates päewast, mil tema nimele rohkem kui 50 hektari maad kinnistatud või kui kinnistust ette ei võeta, siis sellest päewast, mil ta maa waldamisele on asunud, ülemäära maa või selle põlise tarwitamise õiguse wõrandama, wastasel korral müüb riik kohtu teel wiimati juurdeomandatud maaiüksuse või selle põlise tarwitamise õiguse. Eel-tähendatud müügist saadud raha antakse endisele omanikule või põlisele tarwitajale välja, müügi kulud maha arwatud.

Üle 50 hektari suurused maakohad, mis enne seda seadust riiklikust maatagavarast planeerimise teel eraldatud ja maakohasaajatele kasutamiseks antud ja sennised riigirenditalud, antakse põliseks tarwitamiseks sennistes piirides.

J. Zimmerman (töer.): Ei ole mitte kohane, et ilma sellekohaste asjatundjate järele vaatamata ja ka põllutöoministeeriumi loata wõiks ühendada asundustalusid, kuigi nende suurus ühendatult oleks alla 50 ha. Praegu on asundustalud keskmiselt 21—22 ha suured ja käesolewa paragrahwi järele oleks igalpool wõimalik asundustalusid ühendada ja seega eluasemeid vähendada. Siin oleks tarwis piir panna ja sellepärast kordan oma II lugemisel tehtud ettepanekut, mis selle wõimaluse ära wõtab. Ei ole soovitatav ilma kontrollita asundustalusid liita ka praegu olemasolewate talude külge. Minu ettepanek oleks järgmine: „§ 4. Ühel isikul wõib olla põlisel tarwitamisel wõi omandusel § 1. tähendatud maast ainult üks planeerimisel eraldatud üksus, kusjuures eraldatud üksuse suurus wõib olla kunni 50 ha kõlbulikkude maad.

Koondub kellelegi tähendatud maad pärimise wõi muul põlise tarwitamise- wõi omandusõiguse ülekandmise teel üle ühe planeerimisel eraldatud maaüksuse põliseks tarwitamiseks wõi omanduseks, siis on tema kohustatud kahe aasta jooksul, arwates päewast, mil tema nimel rohkem, kui üks maaüksus on kinnistatud, wõi kui kinnistust ette ei wõeta, siis sellest päewast, mil ta maa waldamisele on asunud, ülemäära maaüksuse wõi selle põlise tarwitamise õiguse wõõrandama, wastasel korral müüb riik kohtuteel wiimati juurde omandatud maaüksuse wõi selle põlise tarwitamise õiguse. Eeltähendatud müügist saadud raha antakse endisele omanikule wõi põlisele tarwitajale wälja, müügi kulud maha arwatud.

Sama kohustus maksab ka nende § 1. tähendatud maaomanikkude wõi põlise tarwitajate kohta, kel enne põlise tarwitamise õiguse omandamist käesolewa seaduse alla mitte kuuluwat maad oli, kui see maa ei ole ühendatud seaduslikus korras § 1. tähendatud maaga.

Üle 50 ha suurused maakohad, mis enne seda seadust riiklikust maatagarast planeerimise teel eraldatud ja maakohasaajale kasutamiseks antud, antakse põliseks tarwitamiseks sennistes piirides.“

O. Gustawson (stp.): Seks puhuks, kui härra Zimmerman'i paralleelse ettepanekuna tehtud parandus peaks tagasi lükatama ja paragrahw vastu wõe-

tama II lugemisel wastuwõetud kujul, teen ma ettepaneku kustutada wiimases lõikes sõnad „ja sennised riigirenditalud“. See osa wõeti käesolewasse paragrahwi teisel lugemisel härra Hünerson'i ettepanekul. Härra Hünerson awaldas kartust, et ilma nende nelja sõnata wõiksid ehk kannatada praeguste riigirenditalude huiwid. Aga nõnda nagu see parandus on tehtud, seisab ta wastolus maaseaduse § 22-ga, mis ütleb selge sõnaga: „Riigistatud maade saamisel, mis senni wäike- taludena rendil olid, antakse eesõigus nende talude rentnikkudele, kuid selle juures wõib riik maad uuesti kruntida.“ Kui nüüd Hünerson'i ettepanek vastu wõetakse, siis on selge, et sellega põllutöoministeeriumilt wõimalus wõetakse tähendatud maade uuesti kruntimiseks. (J. H ü n e r s o n, põl.: E i t e e w i g a!) Teeb wäga palju wiga, härra Hünerson. Paragrahw 1. juures wõeti vastu lõige, mille järgi käesolewa seaduse alusel wõib wälja anda ka eluaseme kohti, wõeti vastu eeldusega, et selle lõike alla wõiks wiia riigirenditaludel olewad popsikohad. Ja härrad põllumehedki leidsid sel puhul, et oleks mõttetu praegu need popsikohad riigirentnikkude omaks tunnustada, hiljem aga tulla ja nad uuesti popsidele sunniteel tagasi wõõrandada. Kui meie härra Hünerson'i ettepaneku vastu wõtame, tulewad kõik riigirenditalud nii nagu nad on, kõigi popsikohtadega praegustes piirides kahtlemata tagasi anda. See oleks sõelaga weekandmine, mis seda mõttetum, et peale muu Saaremaa jaoks praegu teoksil lapitalude kruntimise seadus. Kui käesolew seadus üles seab kategoorilise nõude, et kõik Saaremaa riigirenditalud tulewad nende praegustes piirides põliseks tarwitamiseks wõi omanduseks anda, siis muutub see nõue eriti Saaremaa suhtes enam kui mõttetuks nüüd, kus oodata wastawat eriseadust, mis põllutöoministeeriumile wõimaluse annab tähendatud kohti uuesti kruntida.

Ma saaksin aru, kui Teie, härra Hünerson, oleksite teinud ettepaneku: tähendatud kohad antakse omanduseks nende endises suuruses — siis oleks sellel olnud wähegi mõtet sees. Siis wõiks teatud kohast tükk maad ära anda, teisalt jälle sama palju juurde wõtta, selleks kohti lihtsalt paremini planeerida. Seda on wäga tihti tehtud. Osa maad on ära wõetud, osa jälle juurde antud. Seda mitte

sugugi koha kahjuks, waid koha põlluma-
janduslikkude huwide kasuks. Kui meie
härra Hünerson'i ettepaneku wastu wõ-
taksime, siis seisaksime peale muut küsi-
muse ees: missuguseid piire tuleks siin
mõista: kas neid, mis olid riigirenditalu-
del kunni uuesti planeerimiseni põllutöö-
ministeeriumi poolt, wõi neid, mis talu on
saanud pärast uuesti planeerimist. Kas
Teie ise, härra Hünerson, olete mõelnud,
missuguseid piire siin tunnustada tuleks.
Teiste sõnadega, mis saab nende taludega,
mis wahepeal maaseaduse § 22-se põhjal
ümber planeeritud? Kas tuleb see planeer-
imine tühistada ja kõik ümberplaneeritud
riigirenditalud nende endistes piirides
puutumatuks tunnustada? Teie arwates
tuleb seda tingimata teha. Aga kas olete
Teie mõelnud, missugused lõpmata keeru-
lised wahekorrad siis tekiwad põllutöömi-
nisteeriumi ja kohawaldajate wahel. Riig-
imaade planeerimise korras on riigirent-
nikule koha ümberplaneerimisel maad
juurde antud — kas peab ta selle maa ta-
gasi andma? Wõi jälle asunikule on antud
planeerimise korras osa krundi endisest
riigirentniku maast ja ta on sinna juba
hoonedki peale ehitanud. Kas tuleb nüüd
kõik tühistada kunagi olnud piiride pärast
ja koht riigirentnikule tagasi anda nen-
des piirides, nagu ta oli kunni ümberpla-
neerimiseni? Aga see oleks ometi hullem
kui hull.

Ma arwan, kui härra Hünerson'i paran-
dus III lugemiselgi wastu wõetakse, siis
rikutakse kõigepealt maaseaduse § 22-st ja
asetatakse sellega põllutööministeerium
wäga täbarasse seisukorda, ja — mis
kõige tähtsam — ei wõidaks selle läbi
riigirentnikud, waid aina kaotaksid. Neist
kaalumistest lähtudes olen oma ettepa-
neku teinud ja loodan, et see wastu wõ-
etakse sel puhul, kui härra Zimmerman'i
ettepanek tagasi lükatakse.

Põllutööminister **A. Kerem:**
Austatud Riigikogu liikmed! Mina tahak-
sin ka eriti alla kriipsutada eelkõneleja
ettepanekut puhtasjalikkudel põhjustel.
Kui meie endised renditalud tagasi an-
name sennistes piirides, mis sageli juba
planeeritud on, siis tekib küsimus, mis-
suguste piiridega tuleb siin tegemist teha.
Minu arwates wõiks siin aluseks wõtta
ainult juriidilisi piire. Aga ka nende juriidiliste piiridega on siin weel suurem ras-
kus, sest need endised omanikud ei ole
juriidilistest piiridest mitte alati kinni pi-

danud. Ma tean eriti Sangaste renditalu-
sid, kus kadastris on märgitud talu heina-
maa, tegelikult aga põline mõisamets kas-
wab, ning sama talu heinamaad on luhas,
mis kadastri järgi mõisa pinnaks arwatud.
Edasi. Renditalu piirides on palju all-ren-
diüksusi, mõne renditalu piirides koguni
2—3 all-rendiüksust. Mõttetü oleks praegu
riigil renditalu pidajatele neid ära müüma
hakata, et siis teise seaduse põhjal seda-
sama renditalupidajat sundida waewalt
ostetud maad oma allrentnikule ära
müüma. Samuti on meil palju lapitalusid.
Nii et minule paistab, et II lugemisel teh-
tud parandus mitte otstarbekohane ei ole.
Selle paranduse peasiht oli, et meie ole-
masolewaid majanduslikke üksusi ära ei
lõhuks, mina sain selles mõttes vähemalt
temast aru. Ja mina isiklikult ei poolda
sugugi põhimõtet, et meie peaksime endisi
renditalusid, mis üle 50-ne hektaari suu-
red on, kohe lõhkuma hakkama. Mina ar-
wan, et meie ka siis suure eduga edasi
tegutseda wõime, kui need renditalud 60
wõi isegi 70-hektaari suured on. Ses
mõttes kawatsen ma § 4 juurde parandust
korrata, nimelt 50-ne hektaari asemele
igale poole wõtta 75 hektaari. See kõr-
waldaks tarwiduse renditalusid liiga wäi-
kesteks üksusteks alammäära pärast pla-
neerida. Kui sarnane parandus wastu
wõetakse, siis wõib julgesti lõpulausest
sõna „ja riigirenditalud“ wälja jätta.

M. Laarman (põl.): Mina kriipsu-
taksin alla seda tähtsust, mis on sellel, kui
§ 4. igalpool wastu wõetaks krundi ülem-
määraks mitte 50 hektaari, waid 75, mida
ka härra põllutööminister tähendas. Kui
jääks 50 hektaari kohtade ülemmääraks,
siis lõhutaks selle läbi hulk elujõulisi ren-
ditalusid. Härra põllutööminister tähen-
das wäga õieti, et sellega ei wõideta mi-
dagi, kui elujõulised talud ära lõhutakse.
Härra Martna, wististe üks parem maa-
olude tundja härrade sotside keskel, tä-
hendas wäga õieti ja põhjendas wäga sel-
gesti, et selle tagajärjel wäga halwad nähtu-
sused tekiwad, kui elujõulised maapida-
mise üksused ära lõhutakse. Härra
Martna wõttis aga põllupidamise üksuseks
liig kõrge normi, — ta rääkis sadadest
hektaaridest, tahtes seda ülemmääraks
wõtta, — sellepärast ei leidnud ta wist
poolehoidu oma rühma poolt selles küsi-
muses. (W a h e l h ü ü d e d.) Mina seda
igatahes ei tea, kuid igatahes see on kind-
del, et nad härra Martna'le kaasa ei tund-

nud. Mina arwan, kui wõtta praeguses paragrahwis 50 hektaari asemel 75, mis ka juba warem teistes seadustes wastu wõetud, nimelt maaseaduse muutmise korral, siis oleks kirik keset küla ja norm wastuwõetaw. (Hüüded: Lõpetada.)

Juhataja **A. Jürman**: Ettepanek on tehtud koosolek lõpetada. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 9.10 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **A. Jürman**.

Abisekretäär **J. Holberg**.

Abisekretäär **J. Piiskar**.

